

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
РАДИ»

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД
ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**
Матеріали Інтернет-конференції

**Черкаси
2021**

УДК 376.091

П 86

Затверджено на засіданні Вченої ради інституту.

Протокол № 3 від 25.05.2021 року

УКЛАДАЧІ:

Литвин І.М., завідувач ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», кандидат педагогічних наук;

Гавриленко Т.Л., методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ющенко Л.О., доцент кафедри професійного розвитку педагогів комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», кандидат філологічних наук;

Гуназа А.М., директор комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр з відділенням денного перебування дітей з особливими освітніми потребами Чорнобаївської районної ради» Черкаської області

П 86

Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах Нової української школи / укладачі Литвин І.М., Гавриленко Т.Л. Черкаси: «ЧОПОПП Черкаської обласної ради». 2020. 76 с.

У збірці представлені матеріали учасників Інтернет-конференції, яку проводили фахівці ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти КНЗ «Черкаський ОПОПП Черкаської обласної ради» у жовтні-листопаді 2020 року з теми «Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах Нової української школи».

Розглянуто досвід організації як спеціальної, так і інклюзивної форми навчання дітей із психофізичними порушеннями, презентовано авторські розробки корекційно-розвиткових програм. Представлений досвід роботи з батьками, які виховують дітей з особливими освітніми потребами.

Рекомендовано для педагогів, які працюють в інклюзивних класах/групах, практичних психологів, логопедів та дефектологів закладів освіти, для працівників інклюзивно-ресурсних центрів, ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти, а також батькам дітей із особливими освітніми потребами.

© КНЗ «ЧОПОПП Черкаської обласної ради», 2021.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Розділ І. ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	
Кохно Т.Л. Основні принципи організації психолого-педагогічного супроводу дітей у системі інклюзивної освіти.....	6
Мозгова В.І. Психолого-педагогічний супровід учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії.....	11
Пришлюк А.В. Рівні можливості для кожного.....	16
Романець Ю.В. Інклюзивна освіта від «А» до «Я».....	20
Розділ ІІ. КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВІ ПОСЛУГИ ЯК УМОВА ІНТЕГРАЦІЇ ДИТИНИ В СОЦІАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ	
Багач Д.Б. Особливості організації логопедичного супроводу у закладі дошкільної освіти з інклюзивним навчанням.....	26
Горьова І.М. Дивотвір. Дидактичний матеріал для творчих робіт з текстами на уроках розвитку мовлення.....	32
Підвальна І.О. Значення корекційних занять з ритміки та лікувальної фізкультури для дітей з особливими освітніми потребами.....	37
Смаголь Н.В. Біосугестивна терапія у роботі з сім'ями дітей з особливими освітніми потребами.....	42
Розділ ІІІ. КОМАНДНА СПІВПРАЦЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЩОДО УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ	
Дем'яненко Л.В., Дем'яненко М.М. Батьки як ключові партнери у вихованні дитини.....	47
Зеленська В.А., Нечипоренко А.В. Специфіка роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.....	53
Панчук Є.С. Роль команди психолого-педагогічного супроводу в соціалізації та адаптації дітей з особливими освітніми потребами.....	56
Глазунова Т.М. Сучасний підхід до організації навчання особливих дітей.....	61
Ситник Л.І. Співпраця учасників команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами як необхідна складова успішної адаптації та соціалізації дитини.....	66
Стеценко Л.А. Командна співпраця учасників освітнього процесу щодо успішної адаптації та соціалізації дитини.....	72
ВИСНОВОК	76

ВСТУП

Останніми десятиліттями в усьому світі відбуваються докорінні зміни у розумінні та забезпеченні якісної освіти для дітей з особливими потребами. В Україні також набувають поширення новітні освітні технології, в основу яких покладено принцип урахування інтересів таких дітей. Одним з основних принципів міжнародних стандартів є право дітей з особливими потребами на інтеграцію в суспільство, основою якої є забезпечення таким дітям доступу до якісної освіти. Освіта дітей з особливостями психофізичного розвитку, має передбачати включення їх у загальну діяльність разом з іншими дітьми, починаючи вже з дошкільного віку. Стратегічна мета цього процесу – формування нової філософії суспільства, державної політики щодо цих дітей, а саме створення інклюзивного освітнього середовища.

Інклюзивна освіта — гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання. Навчання відбувається за індивідуальними навчальними планами та забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом. Інклюзивна освіта передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку.

Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей - усі діти є цінними й активними членами суспільства. З досвіду впровадження інклюзивної освіти в Черкаській області можна аргументувати, що навчання в інклюзивних закладах є корисним як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для дітей з типовим рівнем розвитку, членів родин та суспільства в цілому. Як свідчать дослідження, в інклюзивних класах наголос робиться в першу чергу на розвиток сильних якостей і талантів дітей, а не на їхніх фізичних або розумових проблемах. Взаємодія з іншими дітьми сприяє когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та емоційному розвитку дітей з особливими освітніми потребами. При цьому діти з типовим рівнем розвитку демонструють відповідні моделі поведінки дітям з особливими освітніми потребами і мотивують їх до цілеспрямованого використання нових знань і вмінь. В інклюзивних класах взаємодія між учнями з особливими освітніми потребами та дітьми з типовим рівнем розвитку сприяє налагодженню між ними дружніх стосунків, завдяки чому діти вчать ся природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, стають більш чуйними, готовими до допомоги. Сучасна система освіти вимагає від спеціального закладу бути конкурентоспроможним у наданні освітніх послуг для дітей з психофізичними порушеннями. Батьки та педагоги повинні пам'ятати, що спеціальна школа – це потужний корекційно-розвитковий комплекс, який дозволяє досягти високих результатів у реабілітації дітей з психофізичними порушеннями.

На часі головне завдання педагогічних працівників є створення оптимальних умов для розвитку і реалізації освітніх потреб дітей цієї категорії

на основі врахування можливостей конкретної особистості. У нормативно-правових документах зазначено, що сучасний освітній заклад повинен створити передумови для формування соціальної, комунікативної та інших видів компетентності особам з особливими освітніми потребами. Особливо важливим є формування життєво важливої соціальної компетентності, яка в сукупності з пізнавальною, особистісною та самоосвітньою забезпечують самовдосконалення та корекцію особистості дитини з психофізичними порушеннями, допоможуть самореалізуватися в системі соціальних відносин, підготують до самостійної життєдіяльності. Усе більше батьків дітей з особливими потребами бажають, щоб їхні діти навчалися та виховувалися разом зі здоровими однолітками. Зрозуміло, що це їх вибір, адже така дитина може відчувати під час інтеграції певні труднощі, однак це для неї буде досвідом, яким вона зможе скористатися в подальшому житті.

Розділ I

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВІДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Тетяна Леонідівна Кохно,

учитель-логопед комунальної
установи «Інклюзивно-ресурсний
центр» Золотоніської міської ради
Черкаської області

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВІДУ ДІТЕЙ У СИСТЕМІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. За останні роки, в Україні, внаслідок значного зниження рівня екології, медичного обслуговування спостерігається, на жаль, тенденція до зростання чисельності дітей з особливими освітніми потребами. Таких, які народжуються з фізичними і психічними вадами та потребують соціальної адаптації, корекційно-реабілітаційної допомоги.

Коли ввели інклюзивну форму навчання у заклади загальної освіти, у педагогів з'явилося багато питань щодо організації освітнього процесу, розподілення обов'язків між фахівцями команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами, які виникають в умовах практичного застосування. Вивчаючи положення та накази, педагоги часто не знають як діяти на практиці, особливо, коли кожен випадок унікальний.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз наукової літератури з даної проблематики свідчить, що дослідження сутності інклюзії та особливостей управління інклюзивною освітою значну увагу приділяли зарубіжні вчені, зокрема, Б. Бенети [1], Бут Т.[2].

Окремі питання організації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами та управління інклюзивною освітою вивчали вітчизняні дослідники: Н.З. Софі., Ю.М. Найда [1].

Зарубіжний досвід організації систем управління освітою дітей з особливими потребами у деяких країнах був предметом наукових досліджень таких вчених, як А.А. Колупаєва [2; 3], С.М. Єфімова [4].

Мета статті. Формувати розуміння у працівників закладів освіти сутності командної роботи щодо супроводу дитини з особливими освітніми потребами, та розподілення обов'язків та відповідальності між фахівцями.

Формування складних психічних процесів у дітей з особливими потребами залежить від виховання і навчання, що мають корекційну спрямованість, але перебуваючи вдома чи в інтернаті, діти не отримують належної освіти та необхідних знань, умінь, навичок, які б сприяли саморозвитку, самовдосконаленню, самореалізації в подальшому дорослому

житті. Такі діти не можуть самостійно підготуватися до життя в незахищеному середовищі, яке не пристосоване до їхніх особливих потреб, мають низький рівень соціалізації та соціальної адаптації, не вміють спілкуватися з незнайомими людьми.

З метою забезпечення ефективності освітнього процесу дітей з ООП, які здобувають освіту в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної освіти, утворюється команда психолого-педагогічного супроводу (КППС).

Психолого-педагогічний супровід (ППС) – це комплексна система заходів з організації освітнього процесу і розвитку дитини, передбачена індивідуальною програмою розвитку [5].

Відповідно до потреб і можливостей кожної дитини вчитель або вихователь інклюзивного класу або групи за участю другого фахівця (корекційного педагога) забезпечує гарантовану підтримку тим, хто цього потребує, здійснює особистісно-орієнтований підхід до організації їхнього освітнього процесу. Підготовка дітей з особливими освітніми потребами до умов і стилю життя суспільства, в якому вони живуть є кінцевою метою інклюзивного навчання.

Хоча інклюзивні навчальні заклади й забезпечують сприятливі умови для досягнення рівних можливостей і повної участі дітей з особливими освітніми потребами у житті школи чи дитячого садка, однак для їх більш ефективної діяльності необхідні спільні зусилля педагогічного колективу і персоналу школи, батьків, громади. Необхідно створити командний чи партнерський підхід до розгляду цього питання. Адже команда – це група людей, які об'єднані спільною метою та співпрацюють, щоб досягти більшого, ніж кожен із них здатен досягти самотужки. У склад команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами входять постійні учасники та залучені фахівці.

Характерними рисами командної роботи з дитиною, яка має відхилення в розвитку є:

- сумісне бачення;
- відданість ідеї сумісної роботи;
- взаємопов'язаність;
- загальна відповідальність.

Принципами роботи команди психолого-педагогічного супроводу є повага до особливостей дитини, дотримання інтересів дитини, недопущення дискримінації та порушення її прав, командний підхід, активна співпраця з батьками (залучення їх до освітнього процесу та розробки індивідуальної програми розвитку), конфіденційність та дотримання етичних принципів, міжвідомча співпраця.

Які ж особливості співпраці освітнього закладу сім'ї та громади щодо забезпечення інтересів дитини в умовах інклюзивної освіти та як створити її ефективно?

Педагогам слід пам'ятати, що головною ланкою команди, що працює з дітьми з особливими потребами повинні бути батьки. Саме вони проводять зі своїми дітьми найбільше часу і є найважливішими учасниками навчальних команд своїх дітей. Адже, хто як не батьки, найкраще знають здібності, нахили, сильні та слабкі сторони, особливості розвитку своїх дітей і саме тому можуть підтримувати найефективніше. Вони є природними носіями ідеї, духу залучення дітей з ООП до загальної системи і, крім того, є замовниками і споживачами цього виду освітніх послуг.

Розглянемо, як в умовах інклюзії між собою співпрацює педагогічний колектив. Усі спеціалісти з проблеми розвитку дітей є важливими помічниками та партнерами вихователів та вчителів. Вони мають допомагати один одному, обмінюватися знаннями, намагатися максимально використовувати місцеві ресурси для досягнення головної мети – підготовка дитини до незалежного існування в суспільстві та реалізації її потенційних можливостей. Вони можуть допомагати задовольняти індивідуальні потреби дітей, а також надавати вчителям і батькам необхідну інформацію. У роботі з дітьми в групі чи класі їм допомагають і надають підтримку волонтери, асистенти вчителя, асистенти дитини та члени родини.

Алгоритм системи комплексного супроводу дітей з ООП включає в себе:

- збір інформації про особливості розвитку дитини;

- підвищення психолого-педагогічної компетенції та професійне самовдосконалення всіх учасників комплексного супроводу, в тому числі і батьків;

- вибір технології виховання і розвитку дітей з ООП;

- розробка основних етапів діяльності фахівців супроводу з урахуванням комплексної взаємодії;

- психолого-педагогічна діагностика дітей, визначення основних напрямків корекційно-розвиткової роботи, складання адаптованих індивідуальних програм розвитку;

- включення батьків у процес комплексного супроводу дитини;

- інформування батьків про результати роботи з дітьми;

- оцінка ефективності спільної діяльності учасників супроводу в рамках розробленої моделі;

- проектування подальшої роботи з дітьми.

Перший етап. Підготовчий

Роботу починаємо з вивчення методичної та психолого-педагогічної літератури, розробки стратегії психологічної роботи, системи моніторингу емоційно-особистісного розвитку дітей з ООП, аналізу ресурсів, підбору методичного матеріалу і розробки тематичного плану для практичної роботи з педагогами, батьками і дітьми.

Другий етап. Впровадження і реалізація проекту

На даному етапі здійснюється:

- мотивація і підготовка педагогів до роботи з використанням здоров'язберігаючих технологій в умовах закладу освіти з батьками дітей;

психологізація освітнього процесу (робота з педагогами);
організація індивідуальної роботи з дітьми (за результатами спостереження);
виступи з лекціями, бесідами, практична робота на батьківських зборах, конференціях, практикумах;
оформлення письмових консультацій, наочної інформації на стенді;
створення емоційно сприятливої атмосфери в закладі освіти, відпрацювання взаємодії з вихователями і вузькими фахівцями, з батьками дітей.

Етапи організації комплексного супроводу дітей з ООП:

діагностико-прогностичний;
корекційно-формуючий;
оціночно-проективний.

Діагностико-прогностичний етап є невід'ємною інформаційною складовою процесу супроводу.

Основні напрямки етапу включають:

інформацію про розвиток і виховання дитини (анамнез, особливості виховання в сім'ї);
всебічну оцінку інтелектуального розвитку;
діагностику розвитку психічних функцій;
оцінку психомоторного розвитку;
оцінку розвитку емоційно-вольової сфери;
оцінку поведінки і психологічних механізмів його регуляції;
оцінку характеру і особливостей особистості в цілому;
прогноз шляху і характеру подальшого розвитку дитини.

У процесі діагностики виявляється рівень розвитку психічних функцій, визначається, які з них розвиваються найбільш успішно, а які відстають. Це необхідно, щоб спиратися на функцію в процесі освітньої роботи. Стимулювати розвиток відстаючих функцій рекомендується за допомогою спеціальних психолого-педагогічних прийомів.

По завершенні діагностики на кожен дитину оформлюється папка, яка ведеться, поповнюється в процесі супроводу і включає:

угоду для батьків на організацію індивідуального освітнього супроводу дитини фахівцями;
результати діагностики (протоколи обстеження, висновки фахівців);
індивідуально орієнтовану програму супроводу;
динамічні результати розвитку, висновки фахівців після закінчення супроводу і рекомендації щодо подальшої роботи з дитиною.

Третій етап. Заключний

Підведення підсумків. Оформлення матеріалів за проектом. Прогнозовані результати використання моделі для кожної категорії учасників:

Діти:

позитивна адаптація до умов закладу освіти;

динаміка психічного, фізичного, інтелектуального розвитку за активного включення в корекційно-розвиткову роботу;
ефективне формування порушених функцій;
розвиток особистості дитини, розвиток навичок спілкування;
придбання соціального досвіду.

Педагоги:

розвиток психолого-педагогічної компетентності, розуміння специфіки роботи з дітьми ООП;

професійне самовдосконалення і самореалізація через використання ефективних форм, методів і прийомів роботи, розробку індивідуальних програм розвитку дітей з ООП на основі психолого-педагогічного прогнозування;

придбання навичок роботи в системі комплексного супроводу дітей.

Батьки:

отримання кваліфікованої медико-психолого-педагогічної допомоги щодо вихованню та розвитку дитини з ООП;

адекватність установок щодо перспектив дитини;

інформованість про результати корекційно-розвиткової роботи з дитиною;

придбання основ психолого-педагогічних знань щодо виховання дитини з ООП;

отримання психологічної підтримки у гармонізації відносин між дітьми та батьками.

Отже, використання в роботі моделі комплексного супроводу дітей з особливими освітніми потребами дає педагогам можливість зрозуміти свої успіхи і невдачі, переглянути деякі методи взаємодії з дітьми та батьками, професійно вдосконалюватися і поповнювати свої знання.

Процеси інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в заклади загальної середньої освіти стануть успішними за умови належного фінансування, здійснення необхідної фахової підготовки майбутніх педагогів і проведення їх підвищення кваліфікації. Тісна співпраця педагогів, батьків, фахівців в одному напрямку – важлива складова інклюзивної системи освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колупаєва А.А., Софій Н.З., Найда Ю.М. Інклюзивна школа : особливості організації та управління. Навч.метод. посіб. / за заг. ред. Л.І. Даниленко, Київ, 2007.128 с.

2. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія. Київ : Самміт–Книга, 2009. 272 с.

3. Колупаєва А.А. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2007.458 с.

4. Колупаєва А.А., Єфімова С.М. Вступ до інклюзивної освіти. Київ : Самміт –Книга, 2010.17 с.

5. Що таке психолого-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами. URL: <https://www.pedrada.com.ua/question/415-shcho-take-psiologo-pedagogchniy-suprovd-ditini-z-osoblivimi-osvtnmi-potrebami>

Вікторія Іванівна Мозгова,
практичний психолог комунального
закладу «Золотоніська спеціальна
школа Черкаської обласної ради»

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. Реалізація права на освіту для всіх дітей, включаючи дітей з особливими освітніми потребами, неможлива без розвитку інклюзивного навчання. Останнім часом в Україні активно впроваджується інклюзивна освіта, котра повинна враховувати специфіку особливостей дітей з особливими освітніми потребами. І пріоритетним напрямком в діяльності освітніх закладів в роботі з дітьми, що мають особливі освітні потреби, є саме психолого-педагогічний супровід таких дітей.

Мета статті. Розкрити основні кроки комплексного психолого-педагогічного супроводу дитини в умовах інклюзивного навчання задля розвитку її пізнавальної сфери та успішної соціалізації в умовах навчального закладу та в майбутньому до самостійного життя.

Новий Закон України «Про освіту» ставить перед сучасним закладом освіти завдання впровадження і розвитку інклюзивної освіти. В останнє десятиліття спостерігається зростаюча тенденція до появи нових форм навчання дітей і підлітків з особливими освітніми потребами. Однією з форм такого навчання є саме інклюзивне навчання. Особливі освітні потреби у дітей обумовлені закономірностями порушень розвитку. При цьому багатьма ученими і практиками відзначається, що успішність включення дітей з особливостями розвитку в середовище закладу загальної середньої освіти багато в чому залежить від того, які особистісні якості будуть сформовані до початку їх самостійного життя. Як показують проведені раніше дослідження, йдеться не про якості особистості, а про цілісну систему стосунків особистості. У цю систему включаються уявлення про себе, відношення до свого порушення, відношення до інших людей; відношення до життєвих цілей, до минулого і майбутнього, до життєвих цінностей; відношення до безпосереднього психологічного оточення. Ці стосунки складають базові структури особистості, такі, як образ власного Я, спрямованість особистості та її тимчасова перспектива, стосунки з іншими.

Варто відмітити, що поняття «особливість» визначається не самою хворобою дитини, а тим психологічним середовищем, яким оточена особлива дитина. Тому діти цієї категорії потребують спеціального підходу до їх навчання, розвитку, виховання, особливих педагогічних умов при організації навчальної і виховної діяльності за рахунок реалізації психолого-педагогічного супроводу.

Психолого-педагогічний супровід - це комплексна система педагогічних заходів щодо створення всіма суб'єктами освітнього процесу соціально-психологічних і педагогічних умов для надання допомоги і підтримки дитині з особливими освітніми потребами в рішенні завдань її розвитку, навчання, виховання і соціалізації в інклюзивному освітньому просторі.

Система психолого-педагогічного супроводу в умовах освітнього закладу повинна виконувати ряд функцій.

Компенсаторна функція полягає в створенні умов, що забезпечують розвиток дитини з особливими освітніми потребами разом із здоровими дітьми, але з використанням для цього інших, ніж у здорової дитини шляхів і засобів, «перетворення мінусів дефекту на плюси компенсації» (Л.С.Виготський).

Стимулююча функція спрямована на активізацію дитини в процесі спілкування в товаристві здорових дітей.

Розвиваюча функція передбачає створення умов для нормальної соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в товаристві здорових дітей.

Корекційна функція виступає процесом психолого-педагогічної підтримки, маючи на увазі корекцію травмуючих дій на дитину і нейтралізацію чинників, що викликають вторинні або психологічні наслідки дефекту.

Здійснення психолого-педагогічного супроводу учня з особливими освітніми потребами в масовій загальноосвітній школі сприяє соціалізації вихованця і успішному засвоєнню навчального матеріалу.

При цьому необхідне дотримання *ряду умов*.

По-перше, прийняття чинників, що обумовлюють наявність в учня особливих освітніх потреб, і їх вплив на специфіку оволодіння освітньою програмою і участь в житті суспільства.

По-друге, орієнтація на суб'єктне включення учня і його сім'ї в освітній процес інклюзії.

По-третьє, створення для цього процесу особливої форми життєдіяльності учня - спеціального розвиваючого середовища, організація якого залежить від педагогів.

Психолого-педагогічний супровід учнів з особливими освітніми потребами в умовах закладу загальної середньої освіти слід вести, враховуючи чотири напрямки.

У рамках першого напрямку (адаптаційний етап) необхідно провести роботу з дитиною і членами її сім'ї на етапі вступу до школи.

Другий напрям має на увазі надання *психолого-педагогічної* підтримки дитині в умовах закладу з метою розвитку її комунікацій.

У основі третього напрямку покладено надання індивідуальної психолого-педагогічної допомоги дитині з особливими освітніми потребами в процесі її *навчання* в умовах освітнього закладу.

Четвертий напрям повинен охоплювати роботу з педагогічним колективом.

Зважаючи на все вищесказане, в освітній установі повинна бути складена *система* супроводу дітей з особливими освітніми потребами. У цю систему включаються всі учасники освітнього процесу (діти, батьки, педагоги).

Мета супроводу: створення комплексної системи психолого-педагогічних умов, що сприяють успішній адаптації, реабілітації і особистісному розвитку дітей в соціумі.

Психолого-педагогічний супровід спрямований на забезпечення двох узгоджених процесів:

- індивідуальний супровід дітей;
- системний супровід, спрямований на профілактику або корекцію проблеми, характерної не для однієї дитини, а для системи в цілому.

Основні етапи індивідуального супроводу :

- спочатку збирається загальна інформація про дитину, про її сім'ю, анамнез її фізичного і психічного розвитку;
- виявляється проблема - складнощі в навчанні або адаптації, або відсутність друзів в класі і так далі;
- складається план роботи з дитиною;
- складаються рекомендації для вчителів, батьків і фахівців, що працюють з дитиною;
- здійснюється реалізація плану за рішенням поставленої проблеми;
- проводиться аналіз розв'язання проблеми, і ведеться подальша робота.

Перші два етапи індивідуального супроводу проходять усі діти установи, подальша робота ведеться у разі виявлення проблем в розвитку дитини.

Фахівці освітньої установи переглядають траєкторію супроводу дитини в наступних випадках:

- виявлення проблем в ході діагностики;
- звернення батьків за консультаціями;
- звернення педагогів, адміністрації освітнього закладу;
- звернення фахівців інших соціальних служб.

У системі цієї взаємодії повинні бути чітко визначені функції і зміст роботи кожного суб'єкта супроводу (вчителі, класний керівник, психолог, соціальний педагог, вчитель-логопед).

Ефективність супроводу визначається не лише за конкретними даними психологічної, педагогічної діагностики, але і за загальнішими показниками:

- задоволеність дитини і батьків перебуванням в установі;
- упевненість дитини (тенденція до формування позитивної, адекватної Я-концепції);
- здатність дитини до співпраці з іншими дітьми та дорослими;
- успішність в оволодінні адекватними віковому етапу та особливостям дитини видами діяльності.

Програма психолого-педагогічного супроводу на ступені як початкової, так і основної загальної освіти, включає взаємопов'язані напрями, що розкривають її основний зміст: діагностичний, корекційно-розвитковий, консультативний, інформаційно-просвітницький.

Характеристика змісту.

Діагностична робота (про це вже говорилось вище).

Корекційно-розвиткова робота: чітко в залежності від рекомендацій кожен член психолого-педагогічного консилиуму виконує тільки ту частину корекційної роботи, за яку він відповідає. Наприклад, педагог може виявити проблему, психолог може визначити причину цієї проблеми – наприклад, чому дитина рве зошити (може вона має порушення інтелекту, розлади психічної сфери, або просто перевтомлена) - і дати рекомендації. Соціальний педагог, класний керівник або педагог вирішує цю проблему у рамках своєї безпосередньої діяльності та посадових обов'язків.

Консультативна робота включає вироблення спільних обґрунтованих рекомендацій, консультування фахівцями педагогів, консультативну допомогу сім'ї, підтримку і допомогу дитині з питань соціалізації. Таким чином знімається безліч протиріч і бар'єрів між батьками і школою в питаннях навчання і виховання дітей. Адже кожен батьки ідеалізують свою дитину.

Інформаційно-просвітницька робота передбачає: інформаційну підтримку освітньої діяльності, роз'яснення учасникам освітнього процесу всіх необхідних питань щодо супроводу дитини з особливостями розвитку, проведення тематичних виступів для педагогів і батьків.

Робота з дітьми, що мають особливі потреби, та їх батьками повинна бути побудована на *принципах*:

- *Особистісно-орієнтованого підходу* до дітей, до батьків, де в центрі знаходиться врахування особливостей розвитку дитини, певні особливості сім'ї; забезпечення їм комфортних, безпечних умов.

- *Гуманно-особистісному* - всебічна повага і любов до дитини, до кожного члена сім'ї, віра в них, формування позитивної «Я-концепції» кожної дитини, її уявлення про себе (необхідно, щоб дитина постійно чула слова схвалення і підтримки, переживала ситуацію успіху).

- *Принцип комплексності* - психологічну допомогу можна розглядати тільки в комплексі, в тісному контакті всіх фахівців школи.

- *Принцип особистісно-діяльнісного підходу* - психологічна допомога здійснюється з урахуванням провідного виду діяльності дитини (у ігровій або учбовій діяльності), крім того, необхідно орієнтуватися також на той вид діяльності, який є особистісно-значимим для дитини.

- *Спадкоємність* - забезпечує створення єдиного освітнього простору при переході від початкової загальної освіти до основної загальної освіти, сприяє досягненню особистісних, мета предметних, предметних результатів освоєння основної освітньої програми.

- *Системність.* Принцип забезпечує єдність діагностики, корекції і розвитку.

- *Безперервність.* Допомога до повного вирішення проблеми.

- *Рекомендаційний характер надання допомоги.* Принцип забезпечує дотримання гарантованих законодавством прав батьків у виборі освітнього

маршруту. Тобто, певні спеціалісти можуть тільки рекомендувати, де і як навчати дитину.

Методи і форми роботи з дітьми, що мають особливі освітні потреби:

- Казкотерапія.
- Ігротерапія.
- Психогімнастика.
- Арт-терапія.

Форми і методи роботи з батьками:

- Консультування.
- Семінари-практикуми.
- Ділові ігри.
- Проведення спільних свят, де батьки можуть бачити досягнення своєї дитини, брати участь в іграх разом з дитиною (мама поруч).

Основу роботи з батьками здорових дітей повинен скласти цикл занять, спрямованих на розвиток толерантності. Батьки здорових дітей часто виражають побоювання в тому, що розвиток їхньої дитини може затримуватися через присутність в класі дітей, що вимагають значної та постійної підтримки. Цілком типова ситуація, яка зустрічається «дуже нерідко», при якій батьки здорових дітей не хочуть, щоб їх діти ходили до інклюзивного класу, тому що бояться, що діти з особливими потребами матимуть якийсь негативний вплив на їхніх здорових дітей. Головна причина страху в цьому випадку - стереотипи, бар'єри, що виникають в умовах інформаційного цейтноту та негативні приклади, які ще часто потрапляють їм на очі.

Форми і методи роботи з педагогами і класними керівниками: тренінги, семінари, рекомендації, практикуми.

Висновки. За результатами вищеописаної системи психолого-педагогічного супроводу маємо отримати наступні результати:

- створення комфортного розвиваючого освітнього середовища, яке забезпечуватиме спадкоємність по відношенню до початкової освіти, і середовище, що враховує особливості організації основної загальної освіти, а також специфіку психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами на цьому ступені загальної освіти;

- успішне навчання, успішну соціальну адаптацію і інтеграцію дітей з особливими освітніми потребами;

- досягнення цілей закладу освіти, що забезпечує її якість, доступність і відкритість для дітей з особливими освітніми потребами, їх батьків (законних представників);

- зменшення кількості учнів із стійкими проблемами в навчанні і особистісному розвитку; формування високоефективних поведінкових стратегій і особистісних ресурсів у дітей і підлітків з особливими освітніми потребами ;

- підвищення професійного рівня педагогічного колективу щодо проблем корекційної роботи з учнями, що мають особливі освітні потреби;

- поліпшення здоров'я та підвищення якості навчання дітей з особливими освітніми потребами, а також вищий рівень розвитку особистісних якостей учнів, що навчаються із здоровими дітьми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України "Про освіту". URL:<https://osvita.ua/legislation/law/2231/>
2. Консультативно-діагностичний супровід дітей з особливими освітніми потребами в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій: посіб. / Жук Т.В., Ілляшенко Т.Д., Луценко І.В. та ін. за ред. Обухівської А.Г. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. 247 с.
3. Мирошніченко Н.О. Умови інтеграції осіб із функціональними обмеженнями у суспільство. Соціальна робота в Україні, 2005. № 2. С. 63 – 69.
4. Наказ МОН «Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки».
5. Психологічна служба : підручник / за ред. Панок В.Г., Обухівська А.Г., Острова В.Д. та ін. Київ : Ніка-Центр, 2016. С. 362.
6. Психологічний супровід інклюзивної освіти / за заг. ред. Обухівська А.Г. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. С. 92

Алла Василівна Пришлюк,
учитель початкових класів Жашківської спеціалізованої школи №1 з поглибленим вивченням окремих предметів Жашківської міської ради

РІВНІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ КОЖНОГО

Постановка проблеми. Відповідно до Конвенції про права дитини та Конституції України кожна дитина має право на отримання освіти. Всі діти, включаючи дітей з особливими потребами, мають мати рівний доступ до освіти. В наш час в Україні активно впроваджується інклюзивна освіта. У загальноосвітніх закладах відкривається все більше класів, де навчаються діти з особливими освітніми потребами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На теперішньому етапі розвитку інклюзивної освіти у нашій державі зростає роль досліджень, які направлені на становлення корекційної освіти в Україні та країнах світу. Велику увагу цьому питанню приділяють В.В. Засенко, Н.І. Назарова, Н.А. Шматко, А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко, В.М. Синьов.

Мета статті. Метою статті є висвітлення сучасних підходів роботи вчителя початкових класів в інклюзивному класі, показати внутрішню сторону «медалі», сформулювати правильне ставлення до дитини з особливими освітніми потребами.

Виклад основного матеріалу. Вже четвертий рік я працюю у класі, де навчаються діти з особливими освітніми потребами. У першому класі

навчалося двоє учнів, які були охоплені інклюзивною освітою. Зараз ми уже у четвертому класі: нас 30 учнів, із них троє дітей з особливими освітніми потребами.

Хочу поділитися з колегами деякими напрацюваннями, які допоможуть в інклюзивному класі почуватися комфортно.

Перша порада: не знецінюйте дітей з ООП. Що я маю на увазі? Коли дитина з інвалідністю прийде до вашого класу, то спочатку ознайомтеся з інформацією про дитину: сильні та слабкі сторони, симпатії, поведінку, успішність, соціальні навички. Тепер вчитель знає, що любить робити дитина, чим цікавиться, тобто потрібно «створити» позитивний профіль учня. Така інформація допоможе вчителю ближче познайомити дитину з класом, а, отже, підготуватися до продуктивного навчально-виховного процесу.

Друга порада: уникайте хибної думки. Часто говорять про кращі сторони учня. Такі слова допоможуть змінити думку про дитину. Запитайте у колег про успіхи дитини з ООП на їхніх уроках. Більше розмовляйте з дитиною, дізнайтеся, як їй зручніше працювати. Це дасть змогу вчителю створити для присутніх зручний формат роботи для особливої дитини та всього класу. Наприклад: деякі види роботи проведіть сидячи на килимку.

Третя порада: розкрийте здібності дитини. Всім нам відомо, що у кожній людини поєднуються різні типи інтелекту. Визначте, який тип інтелекту розвинений найбільше. Це проявляється у здібностях дитини, тобто завдання для вас, як учителя, знайти до чого здібні діти з ООП. Це допоможе вчителю використовувати сильні сторони дитини.

Четверта порада: «підбирайте» слова, якими називаєте своїх учнів. Під час роботи з класом, попросіть дітей створити колажі свої уподобань. Так ви краще дізнаєтеся про них. Пам'ятайте про слова, які ви використовуєте у своєму мовленні, не акцентуйте увагу на захворюваності дітей, а говоріть про їх успіхи, таланти. «Ламайте кригу», тобто говоріть з учнями на «одному рівні», а не як з маленькими дітьми. Це сприятиме довірі дітей до вас. І головне: пам'ятайте і не забувайте, що всі діти між собою рівні. Успіх роботи вчителя залежить від ваших переконань і вашого ставлення до дітей. А відбувається це у спілкуванні з ними. Тут вчитель є «гнучкий» і здатний долати всі перешкоди та труднощі, шукати шляхи виходу із складних ситуацій, поважати індивідуальні особливості кожного учня, бути готовим до співпраці з іншими вчителями для досягнення високих результатів. Будьте приладом для учнів та колег у адаптації до повноцінного життя у суспільстві.

П'ята порада: будьте креативними. Працюючи над розробкою уроку, потрібно вносити свої корективи, творчо підходити до навчального процесу, використовувати свій ресурс, бути творчими. Такі уроки краще сприймаються учнями і дають добрий результат, дітям цікаво, а матеріал, який опрацьований на уроці запам'ятовується надовго.

На мою думку, успіх роботи у класі починається із власних суджень, переконань та через спілкування. Потрібно пам'ятати прості, але важливі істини:

- ✓ всі діти рівні між собою;
- ✓ кожна дитина має право на якісне навчання;
- ✓ всі мають бути у «рівних» можливостях для розвитку;
- ✓ ефективний освітній процес не залежить від інклюзії, а навпаки робить його плідним;
- ✓ враховувати потреби учнів;
- ✓ використовуйте сильні сторони кожної дитини [1, 86].

Всім відомо, що не всі діти навчаються однаково, тому вчитель має використовувати різні способи для подачі інформації, різнорівневі завдання для перевірки знань. Так учні матимуть змогу проявити себе, а головне – краще зрозуміти матеріал [3, 109].

Важко не згадати, що одним із головних завдань вчителя початкових класів – це згуртувати учнівський колектив, встановити дружні відносини і довіру один до одного. З чого починати? Насамперед важливо використовувати групові вправи, які тренують розвиток дружніх відносин. Це найпростіший і найефективніший спосіб розвитку соціальних умінь у дітей початкових класів. Якими мають бути ці вправи? Не обов'язково шукати ці вправи в інтернеті чи фахових журналах. Наприклад, обговоріть з дітьми про важливість дружби, перегляньте мультики на тему дружби, після того запропонуйте описати словами свого друга (подруги). Потім запропонуйте продемонструвати, як можна виразити відносини дружби [5, 364]. Дізнайтеся про спогади дитини, коли вона могла потиснути руку другові або посміхнутися чи сказати комплімент. Може виникнути запитання: а чи справді такі вправи згуртовують колектив? Звичайно, так. Оскільки у роботі в групі, діти опановують уміння домовлятися один з одним, досягати компромісу, слухати співбесідника.

Ще хотіла б звернути увагу педагога на можливості учнів. Варто запам'ятати, що можливості у кожного різні. Не карайте дитину, якщо вона не зробила домашнє завдання, не примушуйте на весь клас озвучувати причину. Можливо, деколи можна відмовитися від домашнього завдання, а зробити її спільною для декількох предметів. Не бійтеся змін.

Я вважаю, що основними компонентами ефективної роботи в інклюзивному класі є :

- ✓ спільні узгоджені цілі;
- ✓ спільні цінності та переконання;
- ✓ рівноцінність учасників.

Тепер на кожному із цих компонентів зупинюся докладніше. Спільні та узгоджені дії визначаються вчителем під час планування навчальних цілей та узгодження їх з умовами успішного викладання.

Спільні цінності та переконання. Цей компонент базується на спільному баченні вчителем, а саме чого навчати і як навчати, тобто розуміння процесу навчання всіх учнів класу, враховуючи рівень знань кожного.

Рівноцінність учасників. Суть цього компоненту полягає у тому, що вчитель має бути об'єктивним до кожного учасника навчально-виховного процесу. Дитина має відчувати, що її отримані знання цінуються. Звичайно, що

один учень засвоїв матеріал на високому рівні, а інших – на початковому, але обоє учнів є рівноцінними і не потрібно одного вихвалити, а іншого пригнічувати. Як тільки вчитель буде об'єктивним до учасників, то у класі пануватиме атмосфера доброзичливості, рівноправності, поваги один до одного.

Для успішної реалізації навчання в інклюзивному класі вчителю потрібна тісна співпраця з адміністрацією закладу, фахівцями та батьками. Найважливішою допомогою для вчителя під час навчального процесу є діяльність асистента вчителя. У мене в класі працює асистент, котрий надає мені допомогу саме у навчанні дітей з ООП. Що я маю на увазі? Наприклад: на уроці ми опрацьовуємо новий матеріал, і, звичайно, не всі діти відразу можуть його опанувати. Тут на допомогу дітям з ООП приходять асистент.

Учитель і асистент вчителя – є однією командою, у якій ролі розподіляються найбільш ефективним чином [2, 134]. Але у свідомості учня лідером все ж таки має залишатися вчитель. Асистент вчителя допомагає учням з ООП створити навчально-розвивальне середовище, яке спрямоване на задоволення освітніх потреб усіх дітей у класі.

У своїй роботі я використовую цікаві заохочення. Використовую їх не адресно дитині, а для всього класу. Наприклад: «Зовсім скоро весь клас впорається із завданнями» або «Це не так складно, як ми думали». У такий спосіб я підбадьорюю весь клас і діти із заохоченням працюють. А ще деякі діти краще сприймають матеріал тоді, коли я використовую підказки через міміку, жести, невеличкі вказівки та рухи тіла. Головне – під час роботи на уроці не побоюватися, тому що діти з ООП дуже швидко все «зчитують» і тоді робота ускладнюється.

Не бійтеся змін, вони хоч і здаються складними, але ви неодмінно впораєтеся.

Висновки. Отже, основним у цьому контексті є не жаль до дитини, а створення особливої пізнавальної атмосфери у навчальному процесі, спільної, тактовної взаємодії, ставлення до дітей як до рівноправних членів колективу. Такий комплексний підхід до дітей з особливими освітніми потребами є проявом гармонійної взаємодії, показником високого рівня особистісного розвитку, чинником людяності. Адже саме у процесі навчання та виховання формується справжня людина.

Бажаю кожному з нас людяності, взаємної спільної поваги та чуйності, бо інклюзія - це тоді, коли важливий кожен.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ : Самміт-Книга, 2009. С.272
2. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник.. Дятленко Н.М, Софій Н.З., Мартинчук О.В., Найда Ю.М / під заг. ред. Войцехівського М.Ф.. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015.

3. Данілавичюте Е.А., Литовченко С.В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / під ред. Колупаєвої А.А.. Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012.

4. Вознюк О.О. Особливості професійної діяльності спеціалістів психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі: методичні рекомендації. URL http://zippo.net.ua/data/files/2019/voznyuk_om_metod_rek.pdf

5. Спільне викладання в інклюзивному класі: метод. матеріали / укладач Софій Н.З. Київ : ТОВ Видавничий дім Плеяди, 2015.

Юлія Володимирівна Романець,
асистент вихователя закладу
дошкільної освіти (ясла-садок)
загального типу «Золота рибка»
Монастирищенської районної ради
Черкаської області

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ВІД «А» ДО «Я»

Постановка проблеми. Будь - яка сім'я мріє про здорову і щасливу дитину. Але, на жаль, трапляються випадки, коли народжуються діти з певними порушеннями. І цей факт пронизує болем серце батьків, а дитина росте замкнутою, самотньою. Тому сучасне людство переходить до нової світової парадигми, формується нова культура й освітня форма поваги до людей з особливими освітніми потребами. Настав час вибору, роздумів про те, як далі вчити, виховувати та лікувати її, який життєвий шлях визначити, яку долю обрати. Як зробити так, аби дитина почувалася комфортно у цьому світі, щоб не викликали зайвого подиву, зневаги, щоб не цуралися її однолітки та їх батьки. Це означає – адаптуватися у суспільстві, інтегруватися у колектив здорових, повноправних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні проблеми інклюзивної освіти досліджують такі вчені як А. Колупаєва (автор першого в нашій державі монографічного дослідження з інклюзивної освіти), В Бондар., А. Заплатинська, М. Кавун, Ю. Найда, Т.Сак, М. Сварник, В. Тищенко та ін. Їх теоретичні та методичні праці присвячені питанням інклюзивної освіти дітей шкільного віку. Однак, цей процес має починатись із дитячого садка. Зокрема, окремі аспекти даної проблеми відображено в працях І. Білецької, Л. Білецької, О. Завальнюк. На їх думку, відсутність інклюзивної освіти у дошкільному віці призводить до втрати часу, необхідного для надання оперативної комплексної допомоги дитині у сензитивний період її розвитку.

Мета статті. Розкрити актуальність організації та створення інклюзивного освітнього середовища у навчально-виховному процесі.

Виклад основного матеріалу.

Минув час гнітючого розпачу, надії, що лікарі помилилися, сподівань, що все минеться і дитинка буде такою, як усі, без особливостей, без особливих потреб.

Чи може все таки обрати ізоляцію, оточення людей, які добре розуміють такі самі проблеми, оскільки теж мають порушення? Певно, людина з порушенням слуху чи з порушенням зору – краще зрозуміє людину з такою самою нозологією, людина з інвалідністю – такого ж, як він сам. Це і є сегрегація, перебування у середовищі подібних до себе. А з іншого боку, чи так вже й добре, коли вони спілкуються лише один з одним, боїться чи соромиться мати справу зі звичайними, повноправними?

Отже, ізоляція, тобто входження у суспільство здорових, чи сегрегація, перебування у колективі подібних до себе?

Напевно, в наш динамічний, відзначений кардинальними змінами час, батьки дітей із психофізичними особливостями опиняються перед вибором з першого ж дня народження малюка. Що ж робити? Тримати вдома, опікуватися лише його здоров'ям, віддати до спеціального дошкільного закладу з тим, аби пізніше він потрапив до спеціального закладу чи одразу – в оточення здорових дітей? Думки не відступають, а рішення приймати треба. Спеціалісти наполягають, друзі застерігають, а, власне, порадитися ні з ким. Водночас, не маючи ні детальних відомостей, ні точних адрес, ні переконливих прикладів, а лише чутки від друзів, знайомих, сусідів та колег, такий вибір зробити нелегко.

Демократичні зміни у суспільному житті країни зумовили нове бачення, розуміння та переоцінку багатьох сталих положень. Водночас, цілковите заперечення старих і беззастережне сприйняття нових тенденцій, без належного аналізу і врахування певних умов та обставин, - чи не найяскравіша ознака нашого сьогодення. Вочевидь, не минули ці тенденції й освіти зокрема спеціальну. Як позитив, варто зазначити, що в останні 7-8 років, у надзвичайно короткий історичний термін, було усунені соціально-політичні та ідеологічні бар'єри, що стримували розвиток системи спеціальної освіти: почали підтримуватися приватні благочинні ініціативи і патронат церкви над дітьми з обмеженими психофізичними можливостями, розширилися права батьків; надано право вибору освітнього закладу та форм організації навчання.

Інклюзія (від Inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальному житті.

Інклюзія потребує змін на всіх рівнях освіти, оскільки це – особлива система навчання, яка охоплює весь різноманітний контингент дитини та диференціює освітній простір, відповідаючи на потреби дітей усіх груп і категорій.

Інклюзивна освіта має пріоритетне значення для забезпечення якісної освіти усіх дітей, зокрема дітей з ООП, а також для побудови інклюзивного суспільства. Інклюзивне навчання слід розуміти як:

*фундаментальне право усіх дітей з ООП;

*принцип забезпечення благополуччя дітей, поваги до їхньої гідності та самостійності;

*засіб реалізації інших прав;

*результат удосконалення державної політики у сфері освіти разом з відповідними змінами у практиці роботи закладів освіти з метою створення відповідних умов для навчання усіх дітей [3].

Сама ідея інклюзії базується на тому, що життя і побут людей з особливими потребами мають бути найбільш наближені до умов і стилю життя суспільства, в якому вони перебувають. Дитина з особливими потребами має право задовольнити свої потреби так як і всі інші члени суспільства; в сім'ї створюються найкращі умови, а обов'язок місцевої влади – надавати можливості для виховання таких дітей.

Місія Всеукраїнського фонду «Крок за кроком» - сприяти втіленню освітніх реформ її реалізації особистісно-орієнтованої, інклюзивної освітньої моделі з активним залучення сімей і громад шляхом проведення тренінгів для освітян, батьків, представників громадських організацій; ініціювання та реалізації проектів, спрямованих на забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей, включаючи дітей з особливими потребами; залучення сімей і громади до освітнього та управлінського процесів [1].

Саме дошкільний період відіграє важливу роль у становленні особистості і є сензитивним для формування її первинного світогляду, самосвідомості, розвитку соціальних властивостей. Саме в цей час закладаються передумови майбутньої навчальної діяльності дитини, йде активний розвиток її пізнавальних можливостей. Як свідчить практика, дошкільники, які потребують корекції психофізичного розвитку, адаптуються до життя у загальноосвітніх навчальних закладах краще, ніж у спеціальних закладах.

Для сучасної дитячої дошкільної установи центральним завданням є виконання соціального замовлення, найважливіші учасники - діти з особливими освітніми потребами і їх батьки, тому розвиток комунікативної компетентності, формування навичок етикету, здібності спілкуватися з дорослими і однолітками визначає принцип усієї роботи в освітній області комунікація.

Навчання дітей з особливими потребами, на етапі дошкільного дитинства повинно бути направлено на формування передумов учбової діяльності (психологічних і комунікативних) і будуватися на принципах корекційної педагогіки і спеціальної психології.

Специфіка знань, умінь і особистих якостей, складовий зміст кожної компетенції, визначається умовно прийнятими нормами розвитку дитини. У дошкільному віці відбувається активний розвиток комунікативної діяльності, в ході якої діти вчаться спільно з однолітками вирішувати пізнавальні завдання (мовно-лінгвістична компетенція), встановлювати міжособові зв'язки, розуміти партнера, вирішувати конфлікти (компетенція оцінної рефлексії). Відомо, що дошкільнятам з ООП не вдається досягти належного, в порівнянні з нормою, рівня розвитку спілкування до моменту вступу до школи (соціально-поведінкова компетенція). Без спеціальної розвиваючої роботи, спрямованої на формування комунікативних дій, діти з ООП потрапляють в групу ризику по розвитку комунікативної співпраці. Крім того, комунікативна компетентність

як регуляторний механізм програми спільної діяльності формується в затриманому темпі, а її компонент взаємодопомога може і зовсім залишитися на низькому рівні розвитку.

Марія Монтессорі розробила систему педагогічного виховання для здорових дітей та педагогічну терапію для дітей з фізичними й інтелектуальними порушеннями розвитку. Уже більше 100 років вона використовується в навчальних закладах усього світу.

Педагогіка Марії Монтессорі підкреслює і розвиває потенційні здібності дитини, використовуючи спеціально розроблені навчальні матеріали, та ретельно підготоване середовище, приділяючи велику увагу незалежності дитини та її індивідуальні потреби.

Завдання методу полягає в підготовці дитини до життя, а не до школи. Монтессорі - культура міцно побудована на незалежності мислення та дій і повазі до себе, однолітків, дорослих і світу навколо. Маючи впевненість і перевагу, дитина виросте в дорослого, який досягне великих здобутків [162,2].

Дитина з особливими потребами потребує постійної батьківської підтримки. Підпорядкувати таку дитину загальноприйнятим правилам поведінки в суспільстві неможливо, тому треба навчитися взаємодіяти і спілкуватися з нею. Тому велику місію покладено на батьків.

Автор «Батьківської педагогіки», В. Сухомлинський зазначає: «Сім'я стає могутньою виховною силою, що облагороджує ваших дітей лише тоді, коли ви, батьку і мати, бачите високу мету свого життя, живете в ім'я високих ідей, що підносять, звеличують вас в очах ваших дітей». Найвищою, найблагороднішою та найпочеснішою мрією кожного батька і матері Сухомлинський В. вважає творення людини, оскільки вони не тільки продовжують свій рід і відтворюють себе в своїх дітях, вони несуть відповідальність за нову людину, людство і його майбутнє загалом.

Він підкреслює, що «без батьківської мудрості нема виховуючої сили сім'ї. Батьківська мудрість стає духовним надбанням дітей; сімейні стосунки, побудовані на громадянському обов'язку, любові і вимогливій мудрості батька і матері самі стають величезною виховуючою силою. Але ця сила йде від батьків, у них - її коріння і джерело». Саме педагог, прагнучи збагнути цю мудрість, присвятив роздумам над нею все своє життя, в результаті чого висвітли всі свої накопичені знання, спостереження, висновки у «Батьківській педагогіці», сподіваючись, що «вона буде однією краплиною в джерелі педагогічної мудрості батьків». Тут слід відзначити скромність видатного педагога, що так звеличує його в наших очах як вчителя-професіонала і чудову людину, внесок якої у розвиток теорії та практики сімейного виховання і залишається неперевершеним до наших днів.

У своїй праці В. Сухомлинський завершує «Батьківську педагогіку» таким твердженням: «Суспільство - це величезний дім, споруджений з маленьких цеглин - сімей. Міцні цеглинки - міцний дім, крихкі цеглинки - це небезпечно для суспільства явище...крихкість ця полягає в безвідповідальності. Якщо у

Вас немає дітей - ви просто людина. Якщо ж у вас є діти, ви тричі, чотири, тисячу разів людина...» [5].

Висновок. Забезпечення права та комфортних умов на освіту дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти, одержання освіти та участі в трудовій діяльності громадян, що відносяться до категорії осіб з особливими освітніми потребами, є необхідною характеристикою демократичного цивілізованого суспільства. Розвиток сучасних інформаційних технологій, науково-технічний прогрес і глобальні зміни видів професійної діяльності різко розширили можливості соціальної інтеграції різних категорій дітей з відхиленнями в розвитку, поведінці, обмеженими можливостями здоров'я та особливими освітніми потребами. Люди, раніше приречені бути на утриманні держави, стають повноцінними членами суспільства. Кардинальне вирішення проблем забезпечення нормального розвитку і освіти даної категорії дітей вимагає суттєвих змін державної політики по відношенню до системи спеціальної освіти.

Інклюзивна освіта – перший крок до визнання ціннісної значимості і поваги до особистості кожної дитини, прийняття її індивідуальності й неповторності, забезпечення її подальшого повноцінного та гідного життя в суспільстві.

Сучасне громадянське суспільство неможливе без активного залучення всіх своїх членів у різні види діяльності, поваги прав і свобод кожної окремої людини, забезпечення необхідних гарантій безпеки, свободи і рівноправності.

Рекомендації для педагогів, які працюють з дітьми, що мають обмежені можливості здоров'я:

- по-доброму, турботливо ставитися до дітей з обмеженими можливостями здоров'я, показуючи приклад ставлення до таких дітей іншим вихованцям, створювати умови для їх гарного самопочуття і розвитку у дитячому садку;

- планувати і здійснювати індивідуальний підхід у всіх видах діяльності з урахуванням потреб дітей з особливими освітніми потребами;

- залучати дітей з особливими освітніми потребами до ігор у маленьких підгрупах, до загальних хороводних та імітаційних ігор, парних доручень, розвиваючи їх інтерес до спілкування з однолітками і збагачуючи досвід таких дітей;

- учити дітей з особливими освітніми потребами мити, витирати руки й обличчя рушником, знімати і надягати одяг, доглядати за ним, правильно сидіти за столом і користуватися столовими приборами, складати іграшки на місце і підтримувати порядок, розвиваючи навички елементарного самообслуговування та гігієни;

- співпрацювати з особливими освітніми потребами у практичних справах (спільні ігри, трудові доручення, догляд за тваринами, рослинами тощо), сприяючи розвитку пізнавальної активності, допомагати дітям через спільну діяльність освоювати нові способи та прийоми дії;

- розвивати дрібну, артикуляційну та загальну моторику за допомогою пальчикової, артикуляційної гімнастики, чистомовок, масажу, вправ для загального розвитку, ігор і завдань.

Поza всяким сумнівом, компетентність вихователів є однією з умов ефективності дошкільної освіти. Результати досліджень багатьох науковців засвідчують, що розумовий, емоційний і соціальний розвиток дітей з психофізичними вадами прямо залежить від позитивного ставлення до них, їх розуміння та прийняття педагогами, батьками і здоровими дітьми. Сприятливе соціальне та розвивальне середовище є однією з вихідних умов розв'язання проблем інклюзивної освіти. Тому забезпечення такого середовища одне із завдань психолого-педагогічного супроводу дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку. Педагоги дошкільного закладу мають передусім формувати позитивне ставлення здорових вихованців до дітей з психофізичними вадами, прийоми адекватної взаємодії, емпатії.

Ця робота здійснюється за допомогою таких методів:

- а) бесіда,
- б) переконання,
- в) розгляд проблемних ситуацій,
- г) сюжетно-рольові ігри,
- д) перегляд спеціально відібраних відеосюжетів.

Оскільки дитина дошкільного віку відзеркалює сім'ї, то відповідну роботу потрібно провести і з батьками здорових дітей, формуючи у них позитивне ставлення до перебування у групі дітей з особливими потребами. Отже, інклюзивна дошкільна освіта - це одна із реалій нашого життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». Програма «Інклюзивна освіта». URL <http://usst.kiev.ua>
2. Кравченко Г.Ю., Сіліна Г.О. Інклюзивна освіта в ДНЗ. Харків : Вид-во «Ранок», 2018.
3. Організаційні методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / за заг. ред. Порошенко М.А. та ін. Київ, 2018.
4. Інклюзія в ЗДО / за ред. Швайка Л.А. Харків: вид.група «Основа»,2019.
5. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / за ред. Сухомлинський В.О. Київ: Радянська школа, 1978.

Розділ II

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВІ ПОСЛУГИ ЯК УМОВА ІНТЕГРАЦІЇ ДИТИНИ В СОЦІАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Діна Борисівна Багач,

учитель-логопед дошкільного
навчального закладу №24 «Калинка»
Смілянської міської ради Управління
освіти, молоді та спорту

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛОГОПЕДИЧНОГО СУПРОВОДУ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ

Постановка проблеми. Дошкільний вік є найсприятливішим та найвідповідальнішим періодом для подолання психофізіологічних порушень у розвитку дитини.

Відповідно до нормативно-правового урегулювання організації індивідуалізації освітнього процесу дитини з особливими освітніми потребами у закладі дошкільної освіти (ЗДО) з інклюзивним навчанням, узагальнено супровід, який визначається як комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини з особливими освітніми потребами (ООП). До складових компонентів супроводу належить надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепція супроводу як нового напрямку у наданні допомоги дітям та їх оточенню почала активно розроблятися з середини 90-х років минулого століття. Теоретичні й практичні аспекти психолого-педагогічного супроводу відображені в роботах сучасних дослідників А. Асмолова, М. Бітянкової, Л. Гречко, С. Духновського, В. Кобильченка, О. Козирєва, Н. Назарової, О. Обухової, Р. Овчарової, Т. Чіркової, Л. Шипіциної та ін. Особлива увага у дослідженнях спрямована на механізми, види, способи й умови надання психологічної підтримки та допомоги дітям у процесі дошкільної освіти.

Мета статті. Розкрити поняття логопедичного супроводу. Показати, що логопедичний супровід є одним із найважливіших компонентів у системі комплексного психолого-педагогічного супроводу для дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Конкретизувати функції логопеда у системі організації та забезпечити логопедичний супровід у ЗДО з інклюзивним навчанням. Уточнити напрями роботи логопеда.

Виклад основного матеріалу. У загальній системі організації інклюзивного навчання супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах ЗДО має певну структуру, до компонентів якої відноситься також і логопедичний супровід. Варто деталізувати, що психолого-педагогічний супровід забезпечується учасниками психолого-педагогічної команди, склад

якої формується відповідно до визначених особливих освітніх потреб дитини. За наявності визначених та класифікованих порушень мовленнєвого розвитку у дитини дошкільного віку з ООП до команди супроводу з-поміж інших учасників залучається логопед. Його роль у рамках діяльності команди – надання корекційно-розвиткових послуг з виправлення мовленнєвих порушень.

Корекційно-розвиткові послуги - це комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі здобування освіти, що спрямовані на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення. Відтак, логопедичний супровід, з огляду на зазначене визначається як вплив на дитину, прямий чи опосередкований (через близьке оточення), який реалізується у різних формах роботи (з необхідністю) протягом усього раннього та дошкільного віку спеціалістами- логопедами.

Логопедичний супровід є одним із найважливіших компонентів у системі комплексного психолого-педагогічного супроводу для дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Як правило, надання логопедичної допомоги відбувається у рамках діяльності дошкільного логопедичного пункту – «наймолодшої» форми організації корекційно-відновлювальної допомоги дітям з порушеннями мовлення (Положення про логопедичні пункти системи освіти №135 від 13.05.93 р.). Однак, особливості організації психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзивного навчання, ЗДО потребує власного логопедичного осередку.

У системі організації та забезпечення логопедичного супроводу у ЗДО з інклюзивним навчанням, логопед виконує ряд функцій, а саме: організація сприятливого мовленнєвого середовища, формування логопедичної компетентності, активізація процесів формування мовлення, попередження порушень мовлення, контроль перебігу розвитку мовлення, забезпечення вчасної логопедичної допомоги, консультативна допомога батькам. Відтак, логопед у своїй діяльності здійснює наступні напрями роботи:

Діагностичний напрямок

Діагностична робота логопеда в ЗДО здійснюється в рамках загального комплексного вивчення дитини. Результати логопедичного обстеження поєднують та співставляють з результатами психологічного вивчення, медичної довідки та педагогічного спостереження. Основна мета цього напрямку – констатація наявних порушень, визначення причин мовленнєвих недоліків, прогнозування ймовірних труднощів та сильних сторін, які визначаються у якості підґрунтя щодо окреслення плану корекційно-розвиткової роботи.

Оскільки мовленнєва діяльність має тісний зв'язок з пізнавальною, то діагностичне обстеження мовлення дошкільників може проводитись у взаємодії із психологом закладу освіти. Діагностична діяльність логопеда упродовж навчального року залежно від етапу роботи ділиться на первинну діагностику, динамічне спостереження, поетапну та поточну діагностику.

Первинна діагностика здійснюється з метою визначення рівня мовленнєвого розвитку дитини на початковому етапі вступу до ЗДО та

виявлення дітей з важкими розладами мовлення. Результатом первинної логопедичної діагностики за умови виявлення таких дітей є надання рекомендацій батькам щодо проходження подальшого обстеження у інклюзивно-ресурсному центрі (ІРЦ).

Якщо дитина прийшла у заклад дошкільної освіти після обстеження в ІРЦ з відповідним висновком, логопед здійснює додаткове не повне первинне вивчення з метою визначення проявів, причин та механізмів мовленнєвого порушення. Як правило, первинна діагностика здійснюється логопедом протягом перших двох тижнів після звернення. Її результатом є висновок щодо проблем та сильних сторін мовленнєвої діяльності, які заносяться у відповідні документи: мовленнєву карту дитини та розділ індивідуальної програми розвитку (ІПР). Результати первинної діагностики доводяться до відома адміністрації закладу та учасників команди супроводу.

Динамічне спостереження дошкільників здійснюється з метою моніторингу позитивної або негативної динаміки мовленнєвого розвитку, з'ясування доцільності обраних методів та прийомів корекційно-розвиткової роботи, рівню надбаних мовленнєвих навичок. Термін здійснення динамічного вивчення від кількох тижнів до кількох місяців. Визначені результати співвідносяться з результатами освітньої успішності з різних освітніх ліній та мовленнєвої зокрема.

Етапна діагностика: сама назва вказує на періодичність здійснення з метою визначенні ефективності корекційно-розвиткового впливу на загальний розвиток дитини дошкільного віку та мовленнєвого зокрема, констатації результативності набутих мовленнєвих навичок дітей, яким надається додаткова освітня послуга з розвитку мовлення. Результати заносяться у таблицю моніторингу ІПР та мовленнєву карту дитини. Дані етапної діагностики обговорюються на засіданнях команди супроводу та доводяться до відома адміністрації.

Поточна діагностика може здійснюватися з метою обстеження дітей, що займаються у закладі дошкільної освіти за запитом батьків, педагогів. Такий вид діагностування може здійснюватися у будь-який час протягом навчального року.

Корекційний напрямок

Корекційна робота логопеда полягає в організації та здійсненні системного корекційного впливу на мовленнєву та пізнавальну діяльність дитини з ООП.

Спрямованість корекційного впливу обумовлена структурою та рівнем складності мовленнєвого порушення. Корекційна робота здійснюється у двох формах: груповій та індивідуальній. Кількість дітей у групах складає 4–5 осіб. Групові заняття рекомендують проводити, як правило, у першій половині дня з урахуванням режиму роботи ЗДО. Періодичність та тривалість занять визначається на основі висновку ІРЦ, на який, у свою чергу, впливає діагностований характер порушення та ступінь його прояву. Заняття та їх теми заносяться до індивідуальної програми розвитку та занотовуються у журналі відвідування, який має вести логопед. Логопедичний супровід не тільки

проводить корекційні заняття, але й забезпечує корекційно-логопедичний супровід навчання і виховання кожного учня, який потребує допомоги, проводить консультативну роботу з батьками, педагогами.

Корекційний напрям передбачає планування корекційної роботи. Основні напрямки корекційної роботи передбачають:

- виправлення порушень мовлення;
- збагачення словника, розвиток зв'язного мовлення;
- формування підґрунтя для засвоєння писемного мовлення;
- профілактика вторинних порушень.

Планування корекційно-розвиткової роботи логопеда формується з урахуванням результатів педагогічних, медичних, психологічних спостережень.

Тому в рамках здійснення логопедичного супроводу, логопед буде свою роботу з урахуванням результатів діяльності інших фахівців – учасників команди супроводу.

Аналітичний напрямок

Аналітичний напрямок логопедичної роботи передбачає здійснення аналізу корекційного впливу на мовленнєвий розвиток дитини, його оцінку, забезпечення взаємодії між фахівцями. Необхідність цього напрямку роботи зумовлена потребою комплексного підходу до проблем дитини, який передбачає:

- системний аналіз особистісного, мовленнєвого і пізнавального розвитку дитини дозволяє виявити симптоматику порушень, а також визначити причини цих порушень, та механізми патогенного впливу на загальний розвиток;

- розроблення індивідуальної корекційно-відновлювальної траєкторії, спрямованої на взаємний вплив у процесі корекції і розвитку різних сторін особистісного, пізнавального та мовленнєвого розвитку дитини;

- забезпечення продуктивної роботи психолого-педагогічного супроводу за рахунок скоординованої взаємодії спеціалістів в межах команди.

Консультативно-просвітницький та пропедевтичний напрямок

Консультативно-просвітницький напрямок роботи логопеда пов'язаний з наданням допомоги батькам, педагогам і адміністрації закладу щодо усунення існуючих мовленнєвих порушень та пропедевтики можливих вторинних порушень, які можуть виникати у наступний шкільний період: читання та письма.

Задачі, що постають у рамках здійснення зазначеного напрямку:

- підвищення професійної компетентності педагогів з питань навчання дітей з порушеннями у розвитку;

- надання професійної допомоги, переважно консультативної батькам дітей з особливими освітніми потребами;

- залучення педагогів і батьків в процес корекційно-розвиткової роботи.

Поставлені задачі, як правило, реалізуються у систематичних виступах та обговореннях на батьківських зборах, педагогічних нарадах школи, засіданнях команди супроводу.

З огляду на вище зазначене, можемо підсумувати, що логопед є одним із ключових учасників команди супроводу, який займає активну позицію майже у всіх напрямках освітньо-виховного процесу ЗДО з інклюзивним навчанням.

Для допомоги батькам з організації сприятливих умов розвитку мовлення дитини в умовах родини наведемо відповідні рекомендації та надаємо інформацію щодо мовленнєвих проявів, які можуть сигналізувати про ризики подальшого розвитку.

Рекомендації:

- з дитиною потрібно говорити із самого моменту народження;
- відповідати на гуління та дитячий лепет;
- грати у прості ігри на зразок "Сорока-ворона», «Ладі, ладусі» та ін.;
- уважно слухати дитину;
- дивитися на неї, коли вона говорить з вами;
- давати час на відповідь, не підганяти;
- допомагати дітям словесно описувати свої відчуття під час виконання

якихось завдань;

- заохочувати створювати історії
- читати вголос книги та обговорювати картинки до тексту;
- співати дитині та слухати разом музику і обговорювати відчуття, які вона викликає;
- розучувати віршики (відповідно до віку) та пісеньки.

Показники мовленнєвого розвитку у переддошкільному віці, які вказують на подальші ризики формування мовлення:

- 1 рік – ще немає белькотіння;
- дитина не виділяє предмет і не спілкується емоційно у супроводі жестів;
- 1 рік і 3 місяці – у дитини немає зорового стеження за іграшкою, не вказує за проханням батьків предмети та людей;
- 1 рік і 6 місяців - дитина не виконує прості інструкції на кшталт «підніми ручку»;

- дитина не вживає слів-назв найближчих рідних: «мама», «тато», «дідусь», «бабуся», імена братів, сестер (за наявності таких рідних);

- 2 роки – у дитини не сформоване співвідношення слова і назви; вона не вміє відповідно до назви показати частин тіла. Словник налічує менше 25 слів;

- 3 роки – відсутнє фразове мовлення, вживаються лише окремі слова.

Словник налічує менше, як 100 слів.

За умови вибору отримання дитини дошкільної освіти у відповідному закладі, батькам потрібно обміркувати його вибір. Це може бути спеціальний заклад, де працюють фахівці, обізнані з проблемами та особливостями розвитку таких дітей.

Сучасна система вітчизняної освіти надає широкі можливості для батьків дітей, що мають особливі освітні потреби щодо вибору освітнього закладу та форми освіти. Тому це може бути не тільки спеціальний заклад, де виховуються та навчаються діти з певними порушеннями, а й загальноосвітній дошкільний заклад з інклюзивним навчанням. Механізм освіти та отримання корекційно-

розвиткової допомоги в інклюзивних умовах у дошкільний період, згідно нормативно-правового обґрунтування, наступний. Батькам чи законним представникам дитини потрібно звернутися до інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ), який організовано на території об'єднаної громади (сільська місцевість) чи району міста та здійснює комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, надає психолого-педагогічну допомогу та забезпечується системне кваліфіковане супроводження. Але, така діяльність центру не розповсюджується на вихованців ЗДО компенсуючого типу чи спеціальних ЗДО. Отже, якщо батьки обрали для дитини спеціальний заклад, звернутися до ІРЦ щодо забезпечення діагностики і супроводу вони не зможуть.

За умови вибору інклюзивного навчання, батьки або особи, які їх замінюють, мають право обирати заклад дошкільної освіти територіально найближчий до місця проживання їх дитини, яка має особливі освітні потреби. Утворення інклюзивної групи (груп) у ЗДО, незалежно від підпорядкування та форми власності, приймається керівником закладу дошкільної освіти на підставі заяви батьків такої дитини. Освітній процес здійснюється на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Висновки. З огляду на вище зазначене, можемо підсумувати, що логопед є одним із ключових учасників команди супроводу, який займає активну позицію майже у всіх напрямках освітньо-виховного процесу ЗДО з інклюзивним навчанням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березіна О.М., Цимбалюк О.Л. Організована навчально-пізнавальна діяльність дітей молодшого дошкільного віку / за ред. Березіна О.М., Цимбалюк О.Л. Тернопіль : Мандрівець, 2018. 304 с.
2. Березіна О.М., Цимбалюк О.Л. Організована навчально-пізнавальна діяльність дітей старшого дошкільного віку: розробки занять у 2ч. Ч. 2 / за ред. Березіна. О.М., Цимбалюк О.Л.. Вид. 3-тє, без змін. Тернопіль : Мандрівець, 2015. 248с.
3. Березіна О.М., Цимбалюк О.Л. Організована навчально-пізнавальна діяльність дітей старшого дошкільного віку: розробки занять у двох частинах/ за ред. Березіна О.М., Цимбалюк О.Л. Вид. 3-тє, без змін. Тернопіль : Мандрівець, 2016. 288с.
4. Богуш А.М. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку: навчально-методичний комплект: посібник та предметні картки / за ред. Богуш А.М., Гавриш Н.В. 2-ге вид. Київ : Генеза, 2014. 160 с.
5. Шнайдер В.І. Про світ дітей з особливими освітніми потребами. Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВ, 2003. 140с.
6. Крутій К. Л., Маковецька Н.В. Інноваційна діяльність у сучасному дошкільному навчальному закладі: методичний аспект / за ред. Крутій К.Л., Маковецька Н.В. . Запоріжжя : ТОВ" ЛППС, 2004.
7. Лисенко Г.М.. Логопедична робота у дитячому садку / за ред. Лисенко Г.М. Київ : Шкільний Світ, 2011.120 с.

Ірина Миколаївна Горьова,
учитель-дефектолог комунального
закладу «Золотоніська спеціальна
школа Черкаської обласної ради»

ДИВОТВІР

ДИДАКТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ ДЛЯ ТВОРЧИХ РОБІТ З ТЕКСТАМИ НА УРОКАХ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ

Постановка проблеми.

На сучасному етапі розвитку освіти чи не найбільшої уваги набуває проблема розвитку зв'язного мовлення та створення сприятливих умов для успішного оволодіння ним дітьми з особливими потребами.

Зв'язне мовлення, багатий активний словник, його точність і виразність – важливі показники високого рівня розвитку дитини. Розвиток зв'язного мовлення і оволодіння ним школярами тісно пов'язане з вивченням предметів і явищ навколишньої дійсності. Мовлення учнів добре розвивається тільки тоді, коли вони знаходяться в постійному оточенні з природою незалежно від пори року.

Значну увагу варто приділити роботі зі словом у процесі підготовки до виконання творчих робіт. Поступово у процесі роботи з розвитку зв'язного мовлення доречно розвивати образне бачення, бажання передати красу за допомогою слова, тобто прагнення до творчості. Словесної творчості треба вчити, щоб діти як в усному, так і в писемному мовленні могли повно і гарно висловлювати думку, описувати точно ті чи інші предмети, явища, ознаки, дії.

Аналіз останніх досліджень.

Науковці зазначають, що художнє, образне мислення потрібно розвивати з того часу, як дитина починає говорити.

Як показує практика, оволодіння навіть елементарними поняттями вимагає від дитини з особливими освітніми потребами досить високого рівня розвитку таких процесів логічного мислення, як аналіз, синтез, узагальнення, порівняння. Важливим у навчанні та вихованні таких дітей є залучення їх до художнього слова, потрібно навчити висловлювати власну думку з перших днів навчання.

Мета статті полягає в розкритті психолого-педагогічних особливостей організації і методики роботи з дітьми, що мають особливі освітні потреби, та добірці відповідного дидактичного матеріалу для виконання творчих робіт над текстами.

Об'єктом постає сам процес виконання дітьми з особливими потребами творчих робіт над текстами описового характеру.

Виклад основного матеріалу. У школі мова вивчається для того, щоб кожна дитина засвоїла її і впродовж усього життя володіла усним та писемним мовленням. Ідучи на урок, прагнеш, щоб урок був цікавим, щоб учні з

задоволенням сприймали навчальний матеріал, а для цього потрібно прикласти неабияких зусиль.

Підготовка до виконання творчих робіт.

Уроки розвитку зв'язного мовлення - це вміння учнями відчувати, бачити, та розуміти прекрасне у природі та в реальному житті. На таких уроках учні вчаться передавати свої почуття, враження як усно, так і письмово. Практично в учнівських творах, написаних на основі власних спостережень, передаються їхні почуття, вподобання, як результат особистих спостережень та узагальнень. Встановлювати причинно-наслідкові зв'язки учні з особливими освітніми потребами самостійно не можуть.

Для того, щоб учні добре знали мову та вміло користувалися словом, важливо проводити з ними цілу систему різноманітних вправ: словникову роботу, що включає в себе добір синонімів, пояснення значення слів, підбір відповідних речень; вправи на складання речень за власними спостереженнями, редагування речень, складання та написання переказів, описів за малюнками, проведення творчого списування, заучування текстів, створення словесних малюнків.

Варто важливу увагу звернути на опорні групи лексики – це фундаментальна основа розвитку зв'язного мовлення. Лексику до тем в даному посібнику відібрано на основі семантичної і комунікативної цінності слова.

Опорними групами лексики можуть користуватися діти як молодших класів, так і середніх. Групи лексики до кожної теми подані в такій послідовності: 1 – іменники; 2 – прикметники; 3 – дієслова; 4 – прислівники; 5 – образні словосполучення іменників з прикметниками; 6 – образні словосполучення іменників з дієсловами; 7 – прикладки (термін для учителя); 8 – порівняльні звороти.

Групи слів – це фундамент для різноманітних лексичних вправ, мета яких – формувати і розвивати в учнів інтерес до мови; організувати таку навчальну діяльність, яка б сприяла розвитку мовлення, розумовому напруженню і виявленню вольових зусиль у процесі оволодіння знаннями, вміннями і навичками. Готуючи учнів до уроку розвитку зв'язного мовлення вчитель на кожному уроці, обравши на свій смак і розсуд одну із тем, повинен виділити час для лексичних вправ.

Спочатку вчитель заздалегідь сам знайомиться з опорною групою лексики до обраної теми. Потім повідомляє учням, що вони будуть працювати над обраною темою. Під час занять учні повинні запам'ятовувати слова, складати словосполучення, вводити слова в речення, осмислювати метафоричне вживання слова, порівнювати предмети, складати твори-мініатюри, використовувати матеріал до поданої теми, який учні самостійно прочитали.

Для виконання лексичних вправ доречно брати з опори не більше трьох-чотирьох слів і працювати з ними п'ять-шість хвилин.

Наприклад:

Завдання 1. Поглибити вміння утворювати образні словосполучення (прикметник + іменник).

Поєднайте назви предметів з назвами ознак, поясніть значення:

тиша, подих, передзвін;
срібний, чарівна, свіжий.

Завдання 2. Усвідомити виразність метафори (без терміна) шляхом опори на життєвий досвід дитини. Провести бесіду:

Учитель. Діти, хто може визирати, шепотіти, дихати?

Діти. Такі дії може виконувати людина.

Учитель. А сонечко, трава і земля можуть виконувати такі дії?

Діти. Ні, бо вони не живі.

Учитель. Чому ж ми говоримо, що визирає сонечко, шепочуть трави, дихає земля?

Діти. Тому що вони, як живі предмети, діють. Сонечко виглядає із-за хмарки; трави під дією вітру утворюють шум, а земля, розпушена, скопана, дихає, як людина.

Учитель. Тепер порівняємо два вирази: *Трави з вітром розмовляють тихо і шепочуть трави.* Який вислів краще? Який коротший? Чому? Поясніть вирази: визирає сонечко, шепочуть трави, дихає земля. Побудуйте з ними речення.

Завдання 3. Збагатити активний словник дитини шляхом пояснення лексичного значення слова і розкрити походження його значення.

Прочитайте словосполучення *кришталеве повітря*. Як ви гадаєте, чому повітря так названо? Що може бути реально кришталевим?

Завдання 4. Розвивати образність мовлення на основі вживання прикладки (термін для вчителя).

Подумайте і скажіть, чому до назви предмета приєднано ще одну назву. Наведіть подібні приклади.

Степ-батько, земля-матінка, очі-озера.

Завдання 5. Виробляти вміння вживати у мовленні прислівники.

Скажіть, як може налетіти вітер? (Правильна відповідь: раптом) Коли може бути степ загадковим? (Правильна відповідь: увечері, вранці, вдень)

Складіть речення: Раптом налетів вітер. Особливо загадковим стає степ увечері.

Завдання 6. Розвивати вміння знаходити приховане порівняння.

Прочитайте, додайте слово, з яким можна порівняти названі дії.

Просинається степ

Вечір приходить

Небо дивиться

Як людина

Постійно до кожної обраної теми одні й ті самі завдання не слід виносити. Доречно виконувати вправи:

- на утворення метафори на основі порівняльної конструкції;
- наводити приклади речень, в яких порівнюються два предмети;
- замінювати конкретну ознаку прикметника на образну;
- виписувати з речень слова, вжиті в переносному значенні;

- утворювати синонімічний ряд слів (іменниковий, прикметниковий, дієслівний);
- виписувати образні вирази із самостійно прочитаних поза уроками віршів, текстів на образну тему;
- складати речення за схемою;
- поширювати речення образними прикметниками;
- продовжувати своїми словами розпочате речення;
- порівнювати значення одного й того самого слова у поєднанні з різними словами;
- усно складати розповідь за планом.

З кожної групи опорної лексики вчитель на свій розсуд зможе зробити мініатюрну опору для маленького твору, відібрати лексику для прикладів не лише на п'ять хвилин і на цілий урок розвитку зв'язного мовлення, а й на уроки вивчення фонетичного та граматичного матеріалу.

До кожної теми додається твір, написаний з використанням відібраної лексики з опорної групи. Подані твори вчителі можуть використовувати з різною метою:

- зачитати твір як зразок;
- відібрати окремі речення для аналізу;
- виділити в окремих реченнях виучувані частини мови;
- проаналізувати окремі речення за головними і другорядними членами;
- зачитати початок твору, а дітям запропонувати продовжити його написання.

Твори можуть бути використані як додатковий матеріал на уроках класного, узагальнюючого та позакласного читання, а також як тексти для переказів за поданим планом.

Спостереження за об'єктами природи, привернення уваги до характерних ознак значно допомагає не тільки в правильному формуванні уявлень про природу, а й максимально сприяє корекції недоліків інтелектуального розвитку учнів. Все це в відбувається в тісному взаємозв'язку з художнім словом. Проте жодне майстерне слово чи найяскравіша наочність не замінюють живого споглядання природи. Отримані відомості заповнюють прогалини у знаннях учнів, пов'язані з особливостями сприймання та уявлення, а позитивні враження, стимулюють учнів до свідомого засвоєння матеріалу, пробуджують їхню допитливість і активність.

Звичайно, пропоновані види вправ на матеріалі опорних груп лексики не можуть розв'язати всі проблеми розвитку усного та писемного мовлення, проте допоможуть учителям у підготовці до таких уроків, а дітям – глибше усвідомити образність мовлення і на його основі розвинути свої потенційні творчі здібності. Мова дітей може бути гарною, багатоголовою, мелодійною, точною лише тільки тоді, коли нею володіє вчитель і постійно використовує такі речення, які згодом хотів би почути від своїх учнів.

Орієнтовна тематика для проведення уроків розвитку мовлення.

Процес планування навчальної роботи в класі можна дещо пожвавити за рахунок введення в план яскравих за назвою, цікавих за змістом уроків розвитку мовлення про природу. Назва такого уроку не може бути формальною. Вона повинна концентровано відтворювати емоційно-естетичний зміст споглядання певного об'єкта чи явища природи, нести в собі певну образну інформацію. Пропоную орієнтовну тематику уроків розвитку мовлення розроблену за сезонним принципом:

Зима

1. Білокоса красуня.	7. Снігур.
2. Витівки бабусі зими.	8. Березнячок.
3. Зимовий ліс.	9. Пушить верба.
4. Сива казка.	10. Картина зимового лісу.
5. Перша подорож.	11. Подих зими.
6. Як дзвенять сніжинки.	12. Зима зачаровує.

Весна

13. Біло-рожева весна-красна.	19. Співає квітуче поле.
14. Березень водограй.	20. Галявина самоцвітів.
15. Веселка.	21. Кмітливий джміль.
16. Лісова казка.	22. Пора під сніжників.
17. Ліс і струмок.	23. Бджілки на розвідці.
18. Прилинула весна до лісу.	24. Вербові котики.

Літо

25. Буря на морі.	31. Ранок чарівник
26. Дзвенять колоски.	32. Образливо.
27. Біля озера.	33. Щедроти літа.
28. Літо буяє.	34. Фотографія на згадку.
29. Море.	35. Водяна лілія.
30. Моє село.	36. Соняшники.

Осінь

37. Осінній маскарад.	43. Осінній господар.
38. Грибна пора.	44. Хто як до зими готується.
39. Золота осінь.	45. Надходить осінь.
40. Калина.	46. Пролітають лебеді.
41. Їжачок.	47. Братики.
42. Мухоловки.	48. Галявинка в лісі.

Для молодших дітей запропонований матеріал можна дещо скоротити й адаптувати відповідно до вікових можливостей.

Висновки. Досвід власної практичної діяльності показує, що мовлення розвивається лише тоді, коли воно знаходиться в постійному оточенні з природою.

Словесної творчості, як усної так і писемної, потрібно вчитися. Це складний і довготривалий процес. Слід навчити їх користуватися словом і

словосполученням, вживати багатозначні слова, синоніми, метафори. Без виконання таких вправ неможлива успішна робота з розвитку мовлення.

Але не завжди все виходить добре. Інколи це може бути через недостатню підготовленість вчителя до роботи з дітьми з особливими потребами, не бажання щось змінювати у стилі роботи, брак часу. Сучасна освіта постійно зазнає суттєвих змін. Вчитель має іти в ногу з часом. Для того щоб процес навчання був ефективним та якісним, щоб навчання приносило радість та задоволення, варто постійно його вдосконалювати, урізноманітнювати. А при виборі засобів навчання пам'ятати про психологічні особливості та особисті потреби дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Каніщенко А. П. Опорні групи лексики для розвитку зв'язного мовлення 1–4 класи: дидактичний матеріал. Тернопіль: навчальна книга -Богдан, 2009. 96с.
2. Каніщенко А.П. Рідна мова. Розвиток зв'язного мовлення 2–4 класи : посібник для вчителя. Тернопіль: навчальна книга–Богдан, 2009.128с.
3. Коченгіна М.В. Готуємось до уроків розвитку зв'язного мовлення 3 клас. Харків : Веста. Вид–во Ранок, 2008.160с.
4. Наумчук М.М., Будна Н.О., Рябова С.І. Говоримо, читаємо, пишемо. Розвиток мовлення 3 (2) клас :посібник для учнів початкових класів. Тернопіль, 1996. 32с.
5. Наумчук М.М., Будна Н.О. Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів: навчальний посібник. Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 2004, 64с.
6. Сас В.І. Українська мова. Мовленнєвий розвиток учнів 1–4 класи: посібник для вчителя. Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 2009. 56с.
7. Ульянова Т.К. Методика викладання граматики і розвитку мовлення учнів допоміжної школи: навч. посібник. Київ : КДПІ, 96с.

Ірина Олександрівна Підвальна,
вчитель початкових класів, вчитель-
дефектолог комунального закладу
«Золотоніська спеціальна школа
Черкаської обласної ради»

ЗНАЧЕННЯ КОРЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ З РИТМІКИ ТА ЛІКУВАЛЬНОЇ ФІЗКУЛЬТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Постановка проблеми. Корекційно-розвивальна робота – вагомий напрямок педагогічної діяльності в системі освітнього процесу спеціальних закладів (класів) загальної середньої освіти та для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Лікувальна фізкультура та ритміка є важливою складовою цієї роботи.

Мета статті. Ознайомитися із значенням корекційних занять з лікувальної фізкультури та ритміки в спеціальній школі, як необхідність корекції фізичного

й психічного розвитку дітей з інтелектуальними та фізичними порушеннями та розвитку основних рухових здібностей.

Виклад основного матеріалу. Своєчасно розпочата реабілітація молодших школярів з особливими освітніми потребами сприяє гармонійному розвитку, корегує чи навіть компенсує наявні порушення, а також може попередити розвитку вторинних та третинних порушень, що значно знижує рівень соціальної ізоляції учнів. Шляхом надання допомоги досягається максимально можливий для кожної дитини рівень психофізичного розвитку, та ступінь інтеграції їх в сучасне суспільство.

Ритміка і лікувальна фізкультура призначені для реалізації найважливіших корекційно-розвивальних завдань для певної групи учнів. Завдання лікувальної фізкультури визначаються нагальними потребами молодших школярів: для різних учнів будуть розбіжними домінуючі корекційно-розвивальні завдання в один і той самий період навчання. Тому важливе значення має вибір та реалізація напрямів, підбір засобів та методів лікувальної фізкультури та ритміки.

З метою оптимізації впливу фізичних вправ на організм дитини застосовуються природні та гігієнічні чинники. Забезпечення відповідними санітарно-гігієнічними умовами проведення занять з лікувальної фізкультури та ритміки пов'язані з чутливістю дитячого організму до впливу чинників довкілля. Температура повітря, погіршення повітря приміщення, рівень освітлення-все це сприяє погіршенню психоемоційного стану учнів, їх самопочуття та інтелектуальної працездатності. Під час проведення корекційних занять з лікувальної фізкультури та ритміки застосовуються тренажери та пристрої за рекомендацією лікаря.

Специфіка викладання корекційних занять зумовлена особливостями психофізичного розвитку дітей, враженням центральної нервової системи, різними ступенями інтелектуальної недостатності. Сам процес навчання складний тим, що крім наявних основних відхилень, присутні і інші супутні порушення: порушення опорно-рухового апарату, зниження зору, слуху, порушення мови та мовлення, наявність психічних станів тощо. Тому такі поєднання ведуть до більш вираженої особливості психофізичного розвитку учнів. Корекційно-розвивальна спрямованість освітнього процесу визначається наявністю індивідуальних психофізичних порушень дітей. Індивідуальний підхід набуває особливого значення при роботі з підготовчою та спеціальною групами. Так реалізація індивідуального підходу особливо важлива в роботі з учнями спеціальної медичної групи. Особливо необхідним є дотримання індивідуальних медичних і педагогічних рекомендацій та протипоказань, розробки комплексів корекційних вправ, регулювання навантаження. Вчитель повинен орієнтуватись на стан здоров'я кожного конкретного учня, беручи до уваги висновки медичних оглядів в процесі проведення корекційної роботи.

Психофізичні можливості молодших школярів із легким ступенем порушень інтелектуального розвитку обмежені, але, при наявності належних педагогічних умов, можна досягти значних успіхів. Під корекційними умовами

мається на увазі наявність позитивного для учня оточення, спеціальних програм навчання, відповідних методів та прийомів освітнього процесу.

Психомоторика дітей з інтелектуальними порушеннями має свої особливості. Щоб навчити особливу дитину вмінно координувати свої рухи, необхідно насамперед навчити її розслаблювати м'язи, а потім виконувати ряд вправ, націлених на певні м'язи.

Проводяться заняття з лікувальної фізкультури та ритміки вчителем, інструктором (інструктором з фізичної культури, вчителем з фізичної культури) згідно з відповідною корекційною програмою та типовим навчальним планом з урахуванням індивідуальних особливостей психофізичного розвитку дитини під лікарським контролем. Ці заняття відвідують усі школярі різних медичних груп, за винятком учнів, звільнених лікарем за станом здоров'я. Такі заняття можуть проводитися як групами так і індивідуально, за спеціально розробленими індивідуальними комплексами вправ та з урахуванням форм і ступеня важкості захворювання дітей.

Повторення, закріплення, вдосконалення та ускладнення рухових навичок – обов'язкове не тільки протягом навчального року, а й у наступних класах. Особливо важливо, щоб усі вправи, що використовуються на занятті з лікувальної фізкультури були сформовані і попередньо розучені на уроках фізичної культури.

Вчителю під час планування занять потрібно переважну частину часу приділяти як засвоєнню матеріалу так і його повторенню. А також має право вносити відповідні корективи до розподілу годин, спираючись на індивідуальні особливості учнів. Особливо важливо забезпечити медичне і педагогічне спостереження: контролювати виконання рухових дій, регулювати фізичне навантаження дітей згідно з їх індивідуальними можливостям. Все це має особливе значення при роботі з учнями підготовчої і спеціальної медичних груп.

До фізкультурного обладнання, що використовується в процесі занять висуваються особливі вимоги. Підбір обладнання визначається відповідно до завдань передбачених програмою. Все обладнання повинно відповідати віковим особливостям молодших школярів, його кількість визначається з розрахунку кількості учнів у процесі занять, також сприяє безпеці використання фізкультурного обладнання. Найважливішим є безпека учнів під час проведення занять.

На заняттях з лікувальної фізкультури та ритміки спілкування з дітьми відбувається як словесною мовою так і жестами, використовується наочність. Для розвитку мовлення широко використовуються картки з відповідним словом, мультимедійні засоби. Особлива увага приділяється розвитку різних видів комунікації, при цьому необхідно задіяти всі існуючі можливості для спілкування у процесі соціалізації дітей з інтелектуальними порушеннями.

Щоб розкрити сутності понять застосовуються наочні засоби: таблиці, ілюстрації, піктограми, малюнки, предметні засоби, фото і відеоматеріали та ін., все це сприяє покращенню сприйняття учнями навчального матеріалу.

Враховуючи можливості дітей з різними ступенями інтелектуальної недостатності визначаються і методи навчання. Щоб створити необхідні умови для підвищення ефективності занять з лікувальної фізкультури та ритміки, необхідно поєднати визначені методи навчання та забезпечити міжпредметні зв'язки.

Корекційні заняття з ритміки та лікувальної фізкультури для дітей з інтелектуальними порушеннями мають свою специфіку, зумовлену особливостями їх розвитку. Зниження тону кори головного мозку утруднює розвиток основних рухів, призводить до нерівномірного розвитку сили, спричиняє скутість у рухових діях та швидку втомлюваність.

Щоб підвищити ефективність корекційних занять в освітньому процесі, програмою передбачено проведення коригуючих і розвивальних рухливих ігор, що включають елементи попередньо розучених загальнорозвиваючих, коригуючих і спортивних вправ, які сприяють зменшенню навантаження та стомлюваності учнів, підвищують рівень сприйняття навчального матеріалу, інтелектуальної та фізичної працездатності їх під час заняття. Для корекції психоемоційного стану учнів важливим є застосування дихальної, кистьової та пальчикової гімнастики, елементів масажу з урахуванням психофізичних і вікових особливостей учнів.

Потрібно відзначити, що контингент спеціальних закладів для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку неоднорідний за віком, станом здоров'я, особливостями психофізичного розвитку, здатністю до навчання.

Корекційними і оздоровчими завданнями є: розвиток та корекція координації рухів, вироблення правильної постави, плавності рухів, профілактика плоскостопості, корекція дрібної моторики, розвиток моторних функцій та дихання.

Освітніми завданнями корекційних занять є формування рухових умінь та навичок, просторових уявлень, сили та витривалості, спритності, відчуття музичного ритму, розвивати вміння сприймати музичні образи і вчитися ритмічно виконувати рухи відповідно запропонованого образу.

Виховною метою є виховання почуття колективізму, вміння дотримуватись правил у виконанні ігор і вправ, особистісних якостей, наполегливості у подоланні перешкод.

Корекційні заняття використовують також у навчально-реабілітаційних центрах, інклюзивно-ресурсних центрах та при проведенні індивідуального навчання та батьками.

Корекційні завдання з ритміки є складовою частиною фізичного і художнього виховання, сприяє гармонійному розвитку дітей, виробленню музичного слуху та пам'яті, виразності рухів, ознайомлює дітей з колоритом музичного мистецтва, танцями, піснями, вчить у рухах виражати характер музичного твору, вмінню танцювати та співати.

В роботі з дітьми використовують як прості рухи: різні види ходьби та бігу в різному темпі, стрибки, притупи, плескання в долоні, так і складніші:

гімнастичні рухи, танцювальні рухові вправи, ігри під музику та цілі композиції.

Заняття з ритміки та лікувальної фізкультури впливають не лише на розвиток рухів, а й на особистість учнів. Вони сприяють розвитку уваги, умінню керувати своїми рухами, орієнтуватися у різних ситуаціях, виховують у дітей уміння узгоджувати свої дії з колективом, організовувати свою поведінку. Корекційні заняття розвивають та удосконалюють такі психічні функції, як увага, пам'ять, мислення, мовлення.

Щоб навчити дітей з інтелектуальними порушеннями ритмічним рухам під музичний супровід, необхідно, перш за все, виробити навички виразного і досконалого виконання окремих рухів, які сприяють розвитку вміння керувати своїм тілом, корегують недоліки організації рухів в просторі. При розучуванні танців, учні ознайомлюються з їх назвами.

Вивчати танцювальні вправи найкраще на початку заняття. Потім їх можна повторювати і в основній і в заключній частині уроку, залежно від поставленої мети уроку. Дієвим методичним прийомом є активізація відразу всієї групи учасників, у цьому особливість заняття ритмікою.

Структура уроків ритміки та лікувальної фізкультури має свої особливості: дотримується загальне, поступове підвищення навантаження від початку заняття до його другої частини і поступовий спад до кінця уроку.

На заняттях вчитель спочатку ознайомлює учнів з окремо взятими елементами танцю, запам'ятовують невелику кількість рухів, а потім поєднують їх у танець. Звертає особливу увагу на активність уваги, координації рухів, відчуття ритму. В приміщенні для занять з ритміки та лікувальної фізкультури повинний бути як спеціальний спортивний інвентар так і музичний.

Вчитель повинен брати до уваги висновки лікарських оглядів школярів і проводити корекційну роботу, враховуючи стан здоров'я кожного учня. Заняття проводяться з урахуванням особливостей рухового розвитку, структури дефекту та психофізичних можливостей учнів.

Основні завдання занять з ритміки та лікувальної фізкультури:

- турбота учнів про власне життя і здоров'я учнів;
- дотримання правил з безпеки життєдіяльності на заняттях;
- ознайомлення з позитивним впливом фізичного навантаження на організм людини;
- виховання інтересу в учнів до корекційних занять, виробляти звичку систематично займатися спортом.

Висновки. Шляхом реалізації спеціальних дидактичних та методичних положень досягається корекційна спрямованість навчання та виховання і розвиток учнів на корекційних заняттях під час освітнього процесу. Під час занять застосовуються такі педагогічні методи і прийоми, які спрямовані на активізацію інтелектуальної сторони рухової діяльності: виконання вправ за словесною інструкцією, запам'ятовування їх комбінації, розрізнення рухів за темпом, напрямком, зусиллями, самооцінка дітей своїх рухів. Корекційні

заняття допомагають дітям з особливими освітніми потребами засвоїти необхідні рухові навички та вміння, які розвивають і відкривають ширші можливості для спілкування в суспільстві. Все це сприяє підвищенню загальної самооцінки дітей з особливими освітніми потребами, формуванню в них рухових компенсацій і допомагає адаптуватися до соціальних і побутових умов. Виховання рухової активності та залучення дітей до трудової діяльності, формування навичок самообслуговування, соціальної адаптації- сприяють максимальному пристосуванню дітей до самореалізації в суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТА РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Миронова С.П. Олігофренопедагогіка : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський, 2008. 203 с.
2. Синьов В.М., Матвєєва М.П., Хохліна О.П. Психологія розумово відсталої дитини : підручник. Київ : Знання, 2008. 360 с.
3. Золотоверх В.В. Теорія і практика олігофренопедагогіки : збірник наукових праць. Київ : Науковий світ, 2008. 200 с.
4. Синьов В.М. Розумова відсталість як педагогічна проблема :навчальний посібник. Київ, 2007. 116 с.
5. Матвєєва М.П. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку : навчально-методичний посібник. Кам'янець- Подільський, 2005. 163 с.
6. Левченко Л.Й., Гладченко І.В. Програма з корекційно- розвиткової роботи «У світі ритмів» для підготовчих, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з розумовою відсталістю. Київ, 2016. 32 с.
7. Бобренко І.В. Програма з корекційно-розвиткової роботи «Лікувальна фізкультура» для 1-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з інтелектуальними порушеннями. Київ, 2018. 138 с.

Наталія Володимирівна Смаголь,
практичний психолог комунальної
установи «Канівський інклюзивно-
ресурсний центр Канівської міської
ради Черкаської області»

БІОСУГЕСТИВНА ТЕРАПІЯ У РОБОТІ З СІМ'ЯМИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Колись і глухота, і сліпота, і
розумова відсталість будуть подолані
медично і біологічно, але ще раніше
педагогічно та психологічно

Л.С. Виготський

Постановка проблеми. При появі дитини батьки найбільшу увагу приділяють фізичному розвитку. Згодом увага зосереджується на її пізнавальних потребах, тобто на психічних процесах, предметній діяльності,

інтелектуальному та мовленнєвому розвитку та сенсорному розвитку. Для батьків ці напрямки стають пріоритетними, відводячи на задній план емоційний.

Для того, щоб максимально розвинути дитину можна піти двома шляхами.

Перший: Свідомість – Емоції – Рефлекторні функції. Більшість батьків думають, що дитина буде емоційно здоровою тільки при успішному засвоєнні навчальних дисциплін. На думку батьків, саме успішне засвоєння навчального матеріалу допоможе їй бути задоволеною, впевненою, успішною, а отже і фізично здоровою. Якщо це не вдається, батьки звертаються за допомогою в інклюзивно-ресурсний центр з надією, що вчитель-логопед допоможе розвинути мовлення відповідно вікових норм, вчитель-реабілітолог допоможе із розвитком фізичного стану, вчитель-дефектолог вдосконале навчальну діяльність, практичний психолог - когнітивну сферу, і вже як бонус – емоційно-вольову сферу.

Основною метою комплексної оцінки дитини є визначення особливих освітніх потреб дитини, в тому числі коефіцієнта її інтелекту, розроблення рекомендацій щодо програми навчання, особливостей організації психолого-педагогічної допомоги відповідно до потенційних можливостей психофізичного розвитку дитини, визначення сильних та слабких сторін у функціональному розвитку дитини. Саме прийняття слабких сторін досить болючий процес для батьків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ще на початку 21 століття Аллан Шор опублікував численні наукові статті про міжпівкульну взаємодію правих півкуль головного мозку (ареал підсвідомості) матері та дитини. Дуже добре, якщо сигнали від матері надають безпеку та довіру, адже ця соціальна взаємодія діє як підтримка обох сторін. Тобто, взаємозв'язок дитини і батьків є дуже міцним і впливовим для всієї сім'ї. На Римському конгресі «Прив'язаність і травма» Шор продемонстрував у скануваннях мозку відповідність зв'язків, що загораються, правих (підсвідомих) півкуль під час психологічного сеансу. Відповідно до сказаного, перед нами постає складне завдання: стабілізувати емоційний стан батьків і дитини, для того щоб функціональний розвиток останнього був максимально ефективним.

Для досягнення цієї мети ми користуємось наступним шляхом: стовбур головного мозку – лімбічна система – неокортекс.

«Механізми сприйняття та усвідомлення в нашому мозку проходить висхідними шляхами від тіла до мозку. (Аллан Шор, 1994). Так стовбур головного мозку регулює автономні функції, такі як дихання, кровообіг, серцебиття та систему болю. Звідти активізуються зв'язки мотиваційного й емоційного центрів лімбічної системи. Звідти, знову ж таки, сигнали передачі потрапляють у вищі центри мозку до кори правої півкулі, де активізується наша імпліцитна пам'ять, уява, інтуїція. До цього місця всі процеси проходять підсвідомо. Лише зараз активізуються кортикальні ділянки лівої півкулі, де знаходяться мова та когніції. Відповідно до сучасного стану науки у людей з

комплексною травмою префронтальна кора (передня лобна частина) гальмується, тобто когнітивні функції значно знижуються»[5, 43].

Обравши шлях «знизу – вверху» та активно використовуючи його в діяльності, практичний психолог інклюзивно-ресурсного центру застосовує нейрокорекційні вправи, метод Травмафокус і біосугестивну терапію. Саме проводячи сеанси БСТ із залученням батьків і дітей, ми закріплюємо взаємодію між батьками та дітьми, стабілізуємо їх емоційні і тілесні стани.

Мета статті полягає в розкритті сутності й шляхів реалізації біосугестивної терапії з сім'ями дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Розвиток дитини з особливими потребами через зниження тривожності й стресу. Партнерські взаємини між дитиною, корекційними педагогами, батьками є однією з ключових засад якісного реформування української освіти. Це й не дивно, лише завдяки порозумінню, співпраці й підтримці кожного учасника освітнього процесу можна досягти позитивного результату.

Виклад основного матеріалу. Метод біосугестивної терапії є простим і в той же час ефективним психотерапевтичним прийомом, спрямованим на позбавлення людини психосоматичних розладів, відновлення психологічного комфорту, гарного самопочуття. Він включає в себе поєднання як вербального, так і невербального навіювання в стані легкого трансу.

Показаннями щодо використання БСТ є переважно психологічні порушення:

- астенія, хронічна втома, брак енергії;
- внутрішнє напруження, стрес, тривожність, відчуття страху;
- нерівноваженість, занепокоєння, дратівливість;
- безпричинно погіршений настрій, байдужість, втрата сенсу життя;
- зниження пам'яті, порушення концентрації уваги;
- порушення сну;
- головний біль, запаморочення;
- схильність до підвищеного або зниженого артеріального тиску, неприємні відчуття в області серця, функціональні порушення серцевого ритму, вегетативні кризи;
- задишка, неврастенічний кашель;
- неприємні відчуття в області живота, спазми шлунку, кишечника, печія в області стравоходу (рефлюкс), дисфункції жовчних проток, знижений або підвищений апетит, закрепи;
- різні функціональні порушення з боку нирок, сечоводів, сечового міхура;
- постійні або мігруючі болі в хребті і суглобах;
- алергії, діатези, бронхіальна астма;
- інші нездужання, не виявлені в процесі медичного обстеження.

«Ефективність методу БСТ у разі генетичних захворювань не досліджена», – стверджує О. Стражний, автор даного методу [4, 13].

Сучасні дослідження доводять, що аутизм - це генетичне захворювання, проте генетика захворювання складна, і в даний момент невідомо, що більше впливає на виникнення розладів аутистичного спектру: взаємодія безлічі генів

або рідкісне виникнення мутації. Наразі, багато дослідників активно вивчають особливості й шляхи розвитку дітей з РАС.

Стівен Порджес, основоположник полівагальної теорії і провідний експерт в області психофізіології розвитку і поведінкової нейробіології, в своїй книзі «Полівагальна теорія» (2020), розповідає як його дослідження допомогли досягти приголомшливих результатів при лікуванні посттравматичного стресового розладу, тривоги, депресії, психологічних травм і розладу аутистичного спектру.

Як автопілот в літаку, нервова система виробляє тонкі налаштування у психіці відповідно до навколишніх стимулів. Якщо людина (дитина) зіштовхується з небезпекою, невидимий пілот - симпатична нервова система - тисне на педаль газу, збільшуючи циркуляцію крові, щоб підготувати до захисту або втечі. Навпаки, коли дитина готується спати, або організм перебуває в спокої, парасимпатична гілка нервової системи включається в процес розслаблення органів і м'язів.

Стан тривалого захисту пов'язаний з розладами аутистичного спектру. «Є безліч причин, щоб думати ніби люди з аутизмом сприймають світ як щось непередбачуване і пригнічуючи», - підкреслює Метью Гудвін (психолог, північно-східний університет в Бостоні). На його думку, потрібно переосмислити розуміння розладу аутистичного спектру. «Ми повинні усвідомити, що велика частина поведінки, яку ми називаємо аутизмом, насправді відбувається через те, що тіло людини постійно знаходиться в стані захисту». Такі ж реакції виникають при ПТСР, тривозі, депресії, психологічних травмах, ознаки яких нерідко проявляються під час обстеження. «Я мрію провести дослідження вагітних, де ми почнемо вимірювати мінливість серцевого ритму для малюків з високою ймовірністю затримки психічного розвитку та РАС», - повідомляє Партікуїн. Немовлятам з низькою мінливістю серцевих скорочень може бути корисний метод «Кенгуру», відповідно до якого мати тримає дитину, торкаючись шкіра до шкіри протягом довшого періоду, ніж зазвичай. Кілька дослідників повідомляють, що таке втручання може вплинути на функціонування вегетативної нервової системи. Схожі підходи можуть допомогти і дорослим людям з розладом аутистичного спектру. Артур Порджес запустив «Протокол безпеки і здоров'я», в якому використовується музика для зниження тривожності і стресу. «Якщо ви можете втрутитися в процес розвитку стресового стану, заспокоїти і убезпечити, то починає проявлятися спонтанна соціальна поведінка», - каже дослідник [3]. Це дає можливість спробувати проводити сеанси БСТ з даними сім'ями, звичайно, якщо дитина здатна спокійно досидіти до кінця сеансу.

Висновки. Тобто цілком вірогідно, що саме метод БСТ може стати тим вагомим якорем, що допоможе, на ряду з іншими ефективними засобами, досягнути результатів у розвитку дітей з особливими потребами, включаючи дітей з РАС й іншими генетичними захворюваннями, як і осіб з типовим розвитком. А також забезпечить партнерські взаємини між дитиною, корекційними педагогами і батьками.

Враховуючи сучасні заходи боротьби з пандемією COVID-19, сеанси БСТ можна також проводити онлайн. Близько двох десятків корекційних педагогів, батьків, дітей, що звернулись в ІРЦ, вже відчули на собі цілющу дію біосугестивної терапії. Отже, ми рухаємось в правильному напрямку щодо розвитку емоційно-вольової сфери як дітей, так і дорослих.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стражний А. Болезни, в которые играют люди. Сам себе терапевт: вид-во «Клуб семейного досуга», 2019. 317 с.
2. Стражний А. Неврозы, в которые играют люди. Сам себе терапевт: вид-во «Клуб семейного досуга», 2019. 317 с.
3. Дейзи Юхас. Getting at the heart of autism. В чем суть аутизма. URL <https://www.spectrumnews.org/features/deep-dive/getting-at-the-heart-of-autism>
4. Стражний О. Біосугестивна терапія для корекції та лікування психосоматичних розладів. Практичний посібник для фахівців. Навчальний курс для психологів: вид-во «ASTRALITUS», 2020. 129 с.
5. Томас Вебер. Травмафокус. Спеціалізований психотерапевтичний метод для роботи зі стресом, травмою та хронічним болем :переклад з німецької: Гладун І.М. Харків: вид-во «ЛИТЕРА НОВА», 2020. 164 с.

Розділ III

КОМАНДНА СПІВПРАЦЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЩОДО УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ

Людмила Віталіївна Дем'яненко,
учитель біології Товстівського
навчально-виховного комплексу
«Загальноосвітня школа I-III ступенів-
дошкільний навчальний заклад»
Городищенської районної ради
Черкаської області;

Микола Миколайович Дем'яненко,
учитель лікувальної фізичної
культури, учитель-дефектолог
комунального закладу «Вільшанська
спеціальна школа Черкаської обласної
ради»

БАТЬКИ ЯК КЛЮЧОВІ ПАРТНЕРИ У ВИХОВАННІ ДИТИНИ

Актуальність теми. Останнім часом у нашому суспільстві помітні зміни у ставленні до навчання, виховання й адаптації дітей з особливими потребами. Цьому великою мірою сприяє активність громадських об'єднань, батьків, які добре усвідомлюють проблеми своїх дітей, ставлять перед державою та допомагають розв'язувати конкретні завдання. Але на сьогоднішній день приділяється недостатньо уваги психологічному стану батьків, який безпосередньо впливає на стан дитини, і є досить важливим у її загальному розвитку. Отже, ця проблема є дуже актуальною для нашого суспільства.

Традиційно проблеми сімей, які виховують дітей із особливими потребами, розглядають винятково через призму проблем дитини. У більшості випадків допомога обмежується консультаціями з питань навчання та виховання, але при цьому випускається з поля зору дуже серйозний аспект — емоційний стан самих батьків. Для того щоб допомогти їм, важливо зрозуміти, що відбувається з людиною, коли її дитині встановлюють інвалідність як це загалом впливає на життя.

За останні десятиліття в Україні збільшилась кількість дітей з інвалідністю, які потребують посиленої уваги з боку родини і держави. Завдання закладу освіти – створення умов для одержання цими дітьми освіти, формування життєвих навичок, адаптування до реалій життя та налагодження

тісних стосунків між батьками та педагогічним колективом. Педагогічна спадщина Сухомлинського привертає все пильнішу увагу вчених і практиків з проблеми її використання у навчанні й вихованні дітей з особливими потребами.

Важливим показником розвитку суспільства є гуманне, толерантне, турботливе й милосердне ставлення до дітей з особливими освітніми потребами, які не мають змоги вести повноцінне життя.

Сім'я відіграє важливу роль в житті дитини. Батьки, у яких народилася дитина з особливими освітніми потребами, переживають кризу, перебувають у ситуації морально-духовної травми, пов'язаної з невизначеністю соціального статусу дитини, відчуттям дисгармонії власного особистісного стану й водночас педагогічної бездіяльності за відсутності чіткої програми реабілітації стану дитини, цілеспрямованих дій, скерованих на забезпечення її подальшого життя. Тривалий час у суспільстві вважалося, що учням з особливими потребами немає місця в колективі здорових однолітків. Такі діти знаходились вдома, під наглядом батьків, лікарів та педагогів і мають можливість претендувати, виключно на індивідуальну форму навчання. Вибір форми навчання дитини з особливими освітніми потребами є правом батьків. Втім, це рішення варто приймати спільно з фахівцями — медиками, педагогами, які допоможуть зважити всі "за" і "проти", керуючись гаслом "не зашкодь". Кожен батько щиро бажає своїй дитині всього найкращого. На першому місці в цьому списку побажань завжди варто здоров'я. Але, на жаль, як не сумно, але все ж народжуються діти з фізіологічними або психічними порушеннями. Затримка психічного розвитку, інтелектуальні порушення, розлади аутистичного спектру є одним з них, але помітним стає не відразу.

Сім'ї, які мають дітей із особливими освітніми потребами, мають подібні проблеми та труднощі. Нерідко їм бракує фізичних і моральних сил, вони потребують психологічної підтримки, прагнуть поділитися з іншими людьми своїми сумнівами та труднощами. Характер спілкування батьків багато в чому визначається їхніми індивідуальними особливостями. Так, члени гармонійних сімей здебільшого не замикаються у рамках відносин між собою, а мають друзів, у них є свої інтереси, улюблені заняття. Ці зв'язки із зовнішнім світом є стійким джерелом психологічної підтримки у разі виникнення тих чи інших сімейних проблем. Батьки завжди можуть поговорити з друзями про свої переживання і труднощі, що виникли в сім'ї, особливо якщо ті вже стикалися з аналогічними ситуаціями. На жаль, у багатьох батьків існує тенденція звуження кола знайомств, вони часто замикаються в собі, не хочуть зустрічатися зі своїми приятелями, у них можуть виникнути підозрілість, недовіра до інших людей. З цієї причини батьки не можуть «піти» від своїх проблем, постійно відчують внутрішнє психічне напруження, що виявляється нерідко у виникненні почуття безвиході.

Завдання педагогічного колективу – дати дітям елементарні поняття моральності, людяності любові, доброти і чуйності, прищепити трудові навички, пояснити деякі питання статі. Але як би серйозно учителі не продумували форми виховання учнів у школі, вони не зможуть діяти без

постійної підтримки батьків. Найперше завдання, яке ставить кожен учитель перед собою – зробити батьків співучасниками всього освітнього процесу. Це потрібно для того, щоб з перших днів дитина з радістю йшла до школи, а ввечері, зустрічаючись з батьками, дарувала їм хвилини, що осявали б їхні очі душевним спокоєм, щастям.

Морально – етичні цінності сім'ї, її соціальні установи і життєві погляди, уклад життя впливають на потреби й поведінку дітей, формують їх світогляд і систему ціннісних орієнтацій. На жаль, не завжди сім'я є для дітей сприятливим виховним середовищем. Діти приходять до школи з різних сімей, у яких не однаковий стиль виховання.

Проте взаємодія батьків і вчителя буває односторонньою. Робота із сім'ями учнів зазвичай обмежується викликами батьків до школи і вимогою до них «вжити заходів». А батьки, часто не знають жодних дієвих засобів впливу, крім фізичного покарання. Тому кожний такий виклик виводить їх з рівноваги.

Педагогічні працівники, а особливо класний керівник повинен по перше:

- вивчити домашній уклад сім'ї учнів;
- ціннісні орієнтири батьків;
- їхні погляди на мету і методи виховання;
- визначити виховний потенціал сім'ї.

По друге у своїй педагогічній практиці застосовую методи і форми роботи з сім'єю:

- спостереження;
- регулярне проведення індивідуальних бесід за шкільною програмою;
- консультації з певних питань з виховної роботи;
- анкетування;
- тестування;
- аналіз дитячих малюнків;
- відвідування відкритих заходів;
- участь у батьківських зборах.

Сім'я – це мікросоціум, в якому формуються моральні якості дитини, її відношення до людей, уявлення про характер міжособистісних взаємин. І цей факт не можна упускати як в діагностичній, так і в подальшій корекційній роботі із дитиною з особливими освітніми потребами. Слід зазначити, що досі розробці цієї проблеми в спеціальній педагогіці не приділялось належної уваги. А вплив сім'ї на формування особистості дитини з особливими потребами в умовах закладу освіти чи спеціальної школи зовсім не вивчався. Не завжди умови виховання в сучасній сім'ї, на жаль, є сприятливими для розвитку і виховання дітей. Окрім того, виховання дитини з особливими освітніми потребами особливо складне і відповідальне. Цю відповідальність батьки зобов'язані нести перед своєю дитиною та суспільством. Якщо дитина з особливими потребами позбавлена правильного виховання, то її особистісний недорозвиток поглиблюється, а самі діти можуть стати тягарем для родини і суспільства.

Сім'я дитини з психофізичними порушеннями є її першим соціалізуючим інститутом. Процес дорослішання дітей такої категорії проходить з великими труднощами та у дещо сповільненому темпі.

Сім'ї, в яких виховуються діти з порушеннями в розвитку живуть під вантажем багаточисельних проблем, не кожен батько чи мати виявляються здатними прийняти недугу дитини, адекватно реагувати на постійно виникаючі проблеми. Відомо, що пролонгована психотравмуюча ситуація здійснює негативний вплив на психіку батьків та ускладнює їхнє відношення до дитини. Декого з батьків трагічність ситуації надламає. А власне особистісні якості батьків визначають можливості соціалізації дітей та адаптації до життя, тобто їхнє майбутнє. Важливою є наявність у батьків такої важливої якості як стресостійкість, саме вона необхідна для підтримки дитини. Відсутність же цієї якості вказує на нездатність батьків здійснювати виховання та соціальний супровід власної дитини протягом всього життя, взаємодіяти з фахівцями різного рівня чи навпаки, свідчить про схильність до аутизації по відношенню до дитини чи соціуму.

Психологічна допомога батькам має полягати у руйнуванні непотрібної стіни, на якій зранена психіка батьків викарбувала слова: "Моя дитина не така як усі, вона гірша". Ця гіркота та розчарування зникнуть тоді, коли з'являться перші успіхи у дитини.

Народження дитини з порушеннями в розвитку завжди є стресом для сім'ї. Дитина з інвалідністю обмежена в свободі і соціальній значимості. У неї дуже високий рівень залежності від сім'ї, обмежені навички взаємодії в соціумі. Проблема виховання і розвитку «особливої» дитини стає складною для сім'ї, батьки опиняються в психологічно непростій ситуації: вони відчують біль, горе, відчуття провини, часто впадають у відчай. Таким сім'ям необхідна комплексна психолого-педагогічна допомога. До роботи з сім'єю, що має дитину з особливими потребами, слід підходити з гуманістичних позицій, орієнтувати батьків на випереджаючу підготовку дитини до життя, виробляти у уміння мислити категоріями майбутнього, формувати позитивні перспективи її розвитку. До порушень адаптації таких дітей, що найчастіше зустрічаються, відносять «комплекс жертви», що виражається в апатії, відмові від відповідальності за себе і інших, безпорадності, зниженні самооцінки, і «комплекс знедоленості», для якого характерна звичка розраховувати лише на самого себе. Подібне емоційне самопочуття здійснює негативний вплив на душевне благополуччя як батьків, так і їх дітей, на їх стосунки з тими, що оточують, і підсилює соціально-психологічні та особистісні конфлікти, спричиняє серйозні проблеми у навчанні і засвоєнні соціальних норм поведінки школяра.

Рекомендації батькам, що виховують дитину з інтелектуальними порушеннями.

Якщо з дитиною, яка має інтелектуальні порушення виникають виховні проблеми, то причиною цього є не низький рівень її розумового розвитку, а помилкові методи поводження з нею, якщо батьки соромляться диватств своєї

дитини, їм, можливо, буде важко любити її тією мірою, щоб вона почувалася спокійно і безпечно.

Дитині з інтелектуальними порушеннями слід дозволити розвиватися по-своєму. Їй потрібно дати можливість копати, будувати, вигадувати в ті періоди розвитку, коли вона готова до цих видів діяльності. Їй потрібні іграшки, які їй подобаються, товариство інших людей, із якими вона почувається нарівні (навіть якщо вони молодші за неї). Її слід віддати до такого класу, де вона відчуватиме, що чогось досягає, і де зможе знайти своє місце. Дитині необхідно, щоб її любили й цінували за її гарні якості. Дитина з інтелектуальними порушеннями помірного та тяжкого ступеня зазвичай виховується в родині, звідки вона так само, як і звичайна дитина, бере відчуття безпеки.

Дитину не можна віддавати до того класу, який не відповідає її інтелектуальному рівню або така дитина повинна навчатися в інклюзивному класі чи в спеціальній школі.

Співпраця з батьками :

- * сприятлива атмосфера, коли педагогічний колектив дружньо налаштований і допомагає в усьому;

- * постійне двостороннє спілкування між родиною і школою;

- * сім'ю необхідно вважати основним одержувачем послуг, враховувати потреби всіх членів родини;

- * необхідно підтримувати та шанувати рішення, які приймаються родиною;

- * намагатися надавати широкий спектр послуг, покликаний поліпшити функціонування дитини та родини;

- * сприйняття батьків як колег.

Батьки беруть участь в освіті своїх дітей, коли переконані, що повинні бути залученими до спільної роботи, коли відчувають, що можуть бути корисними для своєї дитини, коли усвідомлюють, що школа спонукає їх до залучення.

Одне з найважливіших завдань закладу освіти– допомогти батькам повірити в себе, у власні сили, аби вони могли подолати всі проблеми. Запорукою плідної співпраці є порозуміння, повага, некритичне ставлення і приховане співчуття.

Головне – ставитись до дитини, як до рівноправної особистості!

Налагодження партнерських стосунків між батьками та всіма фахівцями. Які працюють в освітньому закладі та надають допомогу дитині з порушенням психофізичного розвитку, є першочерговим завданням. Паритетними мають бути стосунки між батьками здорових дітей та дітей, які потребують особливої уваги, оскільки проведені дослідження засвідчують, що інклюзивне середовище надає можливості для особистісного самовдосконалення, насамперед, звичайним школярам. Вони починають розуміти людей, які чимось не схожі на інших, мають змогу завжди надати допомогу тим, хто цього потребує, вчаться співчувати та оцінювати речі з позиції гуманності.

Висновки. У деяких сім'ях при появі дитини з особливими освітніми потребами у стані емоційного стресу можуть поводитися досить «холодно» із самою дитиною. Інші батьки бажають позбутися дитини. Але згодом, коли емоційний стан батьків стає більш стабільним, вони починають відчувати провину перед дитиною за свої думки, а інколи й дії. У цьому контексті почуття провини відіграє негативну роль. Воно порушує емоційну стабільність та призводить до виникнення внутрішнього конфлікту. Але, якщо сім'я гармонійна, то це почуття сприятиме створенню найбільш позитивної атмосфери для дитини. Отже, дуже важливою є саме своєчасна психологічна підтримка батьків на перших етапах виховання та лікування дитини, яка здатна відчувати внутрішні переживання та емоції батьків.

Таким чином, проблеми сімейного виховання дітей з особливими освітніми потребами значною мірою залежать від часу появи та особливостей протікання того чи іншого захворювання, характером сім'ї (повна або неповна), традицій сімейного виховання, рівня освіти батьків і таке інше.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі. Путівник для педагогів / за ред. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Київ : Прецедент, 2010. 254 с.
2. Найда Ю.М. Школа та сім'я: точки дотику / за ред. Найда Ю.М. Київ: Плеяди, 2008. 197 с.
3. Підготовка до школи дітей з особливими потребами в умовах сім'ї: поради батькам. Київ : Наук. світ, 2005. 219 с.
4. Софій Н.З. Посібник для батьків і педагогів з обстоювання та захисту прав дітей з особливими освітніми потребами та громадської діяльності / за ред. Софій Н. З., Кавун Ю.П. Київ : Прометей, 2006. С. 285.
5. Северенчук Н.І. Психокорекційна робота з матерями дітей з особливими потребами / за ред. Северенчук Н.І. Дефектолог, 2007. № 3. С. 14–15.
6. Туріщева Л.В. Діти з особливостями розвитку у звичайній школі. Психологічний супровід і допомога / за ред. Туріщева Л.В. Харків : Основа, 2014. 421 с.

*Алла Василівна Нечипоренко,
Валентина Аріфівна Зеленська,*
асистенти вчителя Золотоніської
загальноосвітньої школи I-III ступенів
№ 6 Золотоніської міської ради
Черкаської області

СПЕЦИФІКА РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Ми маємо справу з найскладнішим, неоціненним, найдорожчим, що є в житті, – з дитиною. Від нас, від нашого вміння, майстерності, мистецтва, мудрості залежить її життя, здоров'я, розум, характер, її місце і роль у житті.

В.Сухомлинський

Постановка проблеми. Сьогодні всього освітнього процесу потребує перебудови підходу до навчання і виховання, шляхом збільшення у закладі загальної середньої освіти кількості дітей з особливими потребами. Пріоритетним завданням стає забезпечення соціально-психологічного супроводу дітей з особливими потребами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблемою інклюзивного навчання працювали М.Роганова, А.Бітов, В.Бондар, Т.Євтухова, І.Іванова, А.Колупаєва В.Ляшенко, О.Савченко, О.Столяренко, А.Шевчук. Саме вони протягом останнього десятиріччя досліджують проблеми психолого-педагогічного супроводу та залучення дітей з особливими освітніми потребами до навчання в закладах загальної середньої освіти, реабілітації та соціалізації до суспільних норм.

Актуальність даного питання. Актуальність питання полягає в тому, що педагоги повинні створити умови і надати допомогу в психологічній та соціальній адаптації таких дітей. Цей процес двовимірний: з одного боку - здорові діти навчаються розуміти проблеми інших, бути уважнішими, милосердними і толерантними, а з іншого – діти з особливими потребами краще починають соціально адаптуватись.

Мета статті. Узагальнити матеріал із власного досвіду щодо організації ефективного соціального, педагогічного і психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами.

Виклад основного матеріалу. Другий рік поспіль ми працюємо асистентами вчителя. Найважчою проблемою у роботі з такими дітьми для нас є організація їхнього навчання, оскільки потрібно поєднувати знання із педагогіки, психології і навіть дефектології.

Метою нашої роботи є вивчення особистісного потенціалу дитини, забезпечення найбільш успішне засвоєння освітньої програми, сприяння пізнавальному і соціальному розвитку дитини. Актуальним є і розвиток життєвих компетенцій дитини з особливими освітніми потребами, підвищення можливості її успішного включення в соціальне життя.

Наші учні – діти із затримкою психічного розвитку. Працювати з ними ми почали минулого року. У роботі з ними спочатку заважала їхня емоційна нестійкість, зайве роздратування, незрілість мислення, переважання ігрових інтересів, недостатність загального запасу знань.

Кожна дитина з таким порушенням має потенційні можливості повноцінного розвитку як особистість та громадянин, вона потребує якнайширших контактів із навколишнім світом.

Насамперед було важливо визначити співвідношення їхнього розумового рівня і вікової норми, для кращого налагодження контакту з дітьми - вивчити індивідуально-характерологічні особливості, сформулювати мотивацію до навчання, залучити до освітнього процесу батьків.

Разом із психологом був розроблений такий алгоритм супроводу навчання та розвитку дітей із затримкою психічного розвитку:

1. Перевірка готовності дітей до навчання в школі та виявлення труднощів при навчанні.
2. Проведення спостереження за поведінкою дітей як на уроках, так і на перервах, за особливостями їхньої поведінки та взаємодії з однолітками.
3. Проведення індивідуальних спостережень за дітьми з метою вивчення її інтересів та потреб.
4. Участь у складанні індивідуальної програми супроводу розвитку.
5. Участь у розробці необхідних для адаптації навчальних матеріалів.
6. Сприяння у створенні позитивного мікроклімату в класному колективі.
7. Налагодження співпраці з фахівцями, які безпосередньо працюють з такими дітьми.

Також важливими учасниками навчання дітей є батьки. Важливо довести до їх свідомості те, що вони є активними помічниками учителів. Співпраця з батьками передбачає підвищення освітнього розвитку самих батьків, їх компетентності у вихованні та розвитку, спрямована на формування освітньої культури [2, с. 14].

Працюючи з учнями, ми відзначили, що вони досить таки гостро реагують на «ситуацію невдачі», що є одним із недоліків спільного навчання учнів із вадами розвитку зі здоровими однолітками. Учні постійно відчують потребу допомоги у засвоєнні ними навчального матеріалу.

Ми вирішили модифікувати деякі стандартні методики розвитку пізнавальних процесів. Використовуючи матеріал навчальних підручників, ми працювали над багаторазовим повторення групи слів чи частини тексту, а їхня зорова та слухова ідентифікація сприяла переходу механічного запам'ятовування в усвідомлене. Перед будь-яким завданням пояснюємо дітям для чого це потрібно зробити. Завдання даємо від найпростішого до

складнішого, повторюємо виконання декілька разів. Тільки після засвоєння матеріалу переходимо до наступного. Важливою умовою є обов'язкове повторення перед уроком.

Варто зупинитися над такою проблемою, як коригування завдань, їх змісту, об'єму, часу виконання. Так, на математиці ми спрощуємо задачу в ході розв'язання або готуємо зразки, за якими дитина може розв'язати завдання. Коли школяр не встигає записати з дошки, то диктуємо йому. На уроках української мови якщо діти переписують всю вправу, то наші учні виписують тільки необхідні слова (наприклад, частини мови чи члени речення). На уроках літератури такі діти дуже часто «гублять рядки». Тому важливо правильно навчити читати, водити пальчиком по рядку, не поспішати, уважно читати і вдумуватися у те, що читає учень.

У своїй роботі ми постійно використовуємо картки-опори. Там записані спрощені правила, слова-терміни, накреслені математичні фігури. При об'ємній темі картка дописується. Такими картками дитина постійно користується, як в класі, так і при виконанні домашніх завдань.

Розвитку мовлення сприяє артикуляційна гімнастика. Для розвитку уваги використовуємо математичні розмальовки з обчисленнями чи складами, літературні лабіринти. На перервах діти люблять грати у «Пантоміму», яка дає уміння керувати своїми рухами і жестами, розвиває уявлення. Велику увагу приділяємо моторним навичкам в графічній діяльності (малюнок, ліплення, володіння ножицями, аплікація).

Постійна робота з учнями допомагає у визначенні інтересів дітей, розкрити та розвинути їх потенціал. Ми залучаємо їх і до всіх класних заходів, враховуючи їхні можливості. Таким чином отримуємо позитивне емоційне ставлення до шкільного життя та більшу підтримку від батьків [5, с. 47].

Висновки. Забезпечення психолого-педагогічного супроводу учнів з особливими освітніми потребами є невід'ємною частиною розвитку сучасної освіти. Допомога в адаптації школярів до умов навчання та надання їм підтримки можуть відбуватися лише шляхом організації супроводу їх навчання. Успішній інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в класний колектив сприяє організація взаємодії всіх дітей, вчителів та батьків, утворення сприятливого мікроклімату як на уроках, так і в позаурочний час, що забезпечує насамперед і довірливі стосунки, і визнання кожної дитини як особистості.

В основі психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами лежить індивідуальний підхід до таких дітей, в розумінні продуктивних засобів їхнього розвитку.

Системний супровід дітей з особливими освітніми потребами забезпечить успішну соціалізацію та інтеграцію не тільки в шкільне середовище, а й в життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТА РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: науково-методичний посібник / за ред. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Київ: Наук. світ, 2010. 196 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
2. Ілляшенко Т. Д. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому навчальному закладі / за ред. Ілляшенко Т. Д.. Психолог, 2009. № 10. С. 14-18.
3. Консультативно-діагностичний супровід дітей з особливими освітніми потребами в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій : посіб. / Жук Т. В., Ілляшенко Т. Д. Луценко І. В. та ін. за ред. Обухівської А. Г. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. 247 с
4. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / Колупаєва А.А., Савчук Л. О., Київ : Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 274 с.
5. Луценко І. Ефективний психолого-педагогічний супровід учня з особливими освітніми потребами : Заступник директора школи, 2016. № 1. С. 45 – 54.

Елизавета Сергійна Панчук,
учитель-дефектолог комунальної
установи «Інклюзивно-ресурсний
центр» Уманської міської ради
Черкаської області

РОЛЬ КОМАНДИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ В СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день українське суспільство досягло такого рівня соціального розвитку, коли не може собі дозволити втратити жодну підростаючу людину. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами – це одне з основних завдань, яке стоїть перед батьками та педагогами. Команда психолого-педагогічного супроводу – це фахівці, що працюють на результат. Вони складають індивідуальну програму розвитку, адаптують навчальні матеріали, але, окрім цього, допомагають адаптуватись в класі, знайти спільну мову з однолітками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес соціалізації та адаптації дітей з особливими освітніми потребами досліджувати такі вчені, як: Бодалєв А.А., Адлер А., К. Роджерс, Поніманська Т.І., Колупаєва А.А. та інші.

Мета статті. Основна мета – розкрити поняття «соціалізація» та «адаптація»; охарактеризувати роль вчителя, асистента вчителя, корекційних педагогів, батьків та всіх інших учасників команди психолого-педагогічного супроводу в соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в умовах закладу загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. В Конвенції ООН про права дитини, Конвенції про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти та інших міжнародних

документах йдеться про те, що дитина має вести повноцінне і достойне життя в умовах, які забезпечують її гідність, сприяють почуттю впевненості, має право на ефективний доступ до послуг в сфері освіти. В Законі України «Про освіту» вказано: «Кожен має право на якісну та доступну освіту»[1]. Одне з основних завдань навчальних закладів - виховання громадянина з високим рівнем громадянської свідомості, патріотизму, активності, поваги до прав і свобод демократичного суспільства. Інклюзивна освіта – це шлях створення такого громадянина, незважаючи на особливі освітні потреби.

Команда психолого-педагогічного супроводу в закладі загальної середньої освіти – це команда фахівців, діяльність яких спрямована на забезпечення якісної освіти дитині з особливими освітніми потребами, створює умови для успішної соціалізації, адаптації. До складу команди супроводу входять постійні та залучені фахівці та залучені. Кожен з них відіграє вирішальну роль у забезпеченні якісного навчального процесу.

Соціалізація – це процес входження індивіда в соціальне середовище через засвоєння норм, ідеалів, цінностей. Він характеризується такими ознаками, як періодичність та динамічність протікання.

Освітній інклюзивний простір стає більш доступний для дітей з особливими освітніми потребами, бо право на рівний, безперешкодний доступ до якісної освіти – є правом, однаковим для всіх дітей. Основна ідея інклюзивної освіти – всі діти, незалежно від їх фізичного стану, є активними та цінними членами нашого суспільства. Народження в родині дитини з психічними або фізичними відхиленнями часто є причиною стресу у батьків. З метою попередження негативних наслідків цієї проблеми сім'ї надається допомога соціального педагога, який оперативно має входити в життєву ситуацію і допомогти мобілізувати всі сили на підтримку батьків і дитини [3, 36].

Багато педагогів вивчали проблему соціалізації та адаптації дітей з ООП. Вони вважають, що в процесі життя індивіда відбувається його взаємозв'язок з оточуючим світом, який значним чином впливає на особистість. Обставини зовнішнього світу впливають на дитину через внутрішні умови, через ті якості, що в неї сформулювалися раніше. В підростаючому поколінні виникають суперечності між вимогами, що ставить суспільство до особистості і те, чим воно володіє на даний момент. Через це виникає прагнення людини до дальшого пізнання світу, до збагачення свого досвіду. Дошкільний та шкільний вік – це період, коли дитина формує свій світогляд, знаходить себе і свою життєву позицію, вчиться взаємодіяти з іншими. Дітям з особливими освітніми потребами, як нікому потрібна допомога у соціалізації. І в першу чергу, досягненню цієї мети сприяють батьки, педагоги, знайомі. О. Безпалько розглядає сім'ю як динамічно малу групу людей, котрі разом проживають, зв'язані родинними відносинами (шлюбу, кровної спорідненості, усиновлення, опіки), спільністю формування і задоволення соціально-економічних та інших потреб, взаємною моральною відповідальністю [2, 59].

Починати долати бар'єри треба ще в дитинстві. *Потрібно перетворити спілкування між різними дітьми на природний, звичний для них процес.* Між ними не має виникати жодних труднощів. Якщо навчитися співчувати, розуміти та бути поруч ще в дитячому віці, то в дорослому буде так само. Для прийняття дитини з особливими освітніми потребами в колектив, потрібно проводити пропедевтичну роботу з усім класом. Попередньо проводити виховні години, наголошуючи, що всі дітки різні, і потрібно приймати особливості кожного.

Вчителі, що напряду пов'язані з інклюзивними класами, в рази краще розуміють індивідуальні особливості та відмінності кожної дитини, працюють з батьками та всіма іншими фахівцями (дефектологи, психологи, асистенти, реабілітологи).

Перший етап соціалізації дитини починається з вступу, а саме – прийняття дитини в школу. Це так званий початковий період соціального навчання. Важливим завданням соціалізації в школі є розвиток базової системи людських відносин, формування нахилів та вподобань, усвідомлення інтересів.

Витоки сучасної концепції соціалізації можна знайти в працях французького соціолога Габріеля Тарда. В основу теорії соціалізації він поклав принцип наслідування, що лежить в основі людських взаємовідносин (відносини "вчитель-учень" він вважав типовими соціальними відносинами).

На сьогоднішній день все гостріше постає проблема навчання дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти. Освіта дітей, які потребують корекції фізичного та розумового розвитку, ґрунтується на принципах вираженої педагогіки, орієнтованої на потреби дітей. Навчання в інклюзивних класах є корисним також для дітей з типовим розвитком. Адже діти вчать співпереживати, товаришувати, розуміти особливості кожного. Вчителі інклюзивних класів закладів загальної середньої освіти краще розуміють індивідуальні відмінності й особливості дітей з особливими освітніми потребами, ефективніше співпрацюють з батьками та іншими фахівцями (реабілітологами, психологами, логопедами, соціальними педагогами).

Надзвичайно важливо допомогти дитині на початкових етапах ввійти в колектив. Звісно цьому буде сприяти як вчитель, так і асистент вчителя, батьки, корекційні педагоги і всі, хто оточує дитину. Проводячи уроки, заняття, якомога більше потрібно організовувати колективну роботу, заохочувати дитину до позакласної роботи.

Зазвичай для того, щоб кожна дитина, а особливо дитина з особливими освітніми потребами відчувала себе рівною, педагоги шукають різні ігрові форми роботи, аби залучити всіх. Дуже важливо надавати дітям теми для розмов. Для цього можна проводити різні майстер-класи, конкурси, змагання, цікаві виховні години.

В класах, де створена інклюзія не лише на паперах – дитина розквітає. Для її росту, розвитку, соціалізації створюються всі умови.

Якомога раннє залучення дітей з порушеннями психофізичного розвитку до діяльності в колектив однолітків сприяє розвитку у них впевненості,

самостійності, сміливості, інших особистісних якостей. Суспільство зобов'язане дати можливість кожній дитині, незалежно від її потреб та інших обставин, повністю реалізувати свій потенціал, приносити користь суспільству і стати повноцінним його членом. Водночас наше сьогодення – це зміна ціннісних орієнтацій в освіті, визначення розмаїття кожної дитини. Українські дослідники Лисенко Н., Кирста Н. пропонують співвіднести етапи соціалізації з віковою періодизацією життя людини, в якій особливе місце посідають дошкільний та молодший шкільний період [4, 128].

Всі працівники та адміністрація школи, всі хто працює з дитиною з особливими освітніми потребами, повинні допомагати один одному, обмінюються знаннями, намагаються максимально використовувати місцеві ресурси для досягнення головної мети – реалізації дитиною її потенційних можливостей.

Педагоги розуміють, що тактовність – одна з найважливіших умов у роботі. Вони сприяють розвитку дітей до критичного мислення, підштовхують до прийняття самостійних рішень і активного навчання. Сприяють дружбі та співпраці між дітьми. Використовують творчі й оригінальні методи заохочення до навчання, формують навички практичного застосування набутих знань та вмій. Вчать дітей ефективно діяти у нестандартних ситуаціях у школі та поза нею.

Можуть виникати ситуації, коли дітям важко почати комунікувати з однолітками. Тому вчителі пропонують для цих дітей безпечне місце, звідки вони могли б спочатку спостерігати за діяльністю інших, поступово сприяють залучення дітей до груп або просто щоб виконували завдання удвох. Доцільно використовувати позитивне підкріплення в таких ситуаціях: усмішку, кивок голови чи плескання по спині, похвалу за правильні дії, не примушують до колективної роботи, приділяють індивідуальну увагу, щоб у них з'явилося почуття довіри, необхідне для колективної роботи, звертають увагу на зусилля а не результат, обмежують рівень шуму у класі, відокремлюють гіперактивних дітей. Для інших учнів класу дають чіткі вказівки: учні мають чітко розуміти, чого від них хочуть у класі вивішений розпорядок дня, на агресивну поведінку вчителі реагують миттєво і організують паузи щоб заспокоїти дітей. Учні класу в яких навчаються діти з особливими освітніми потребами уже навчилися контролювати свої дії.

Серед фахівців, які супроводжують дітей з порушеннями розвитку, обов'язково мають бути психолог, відповідальний за процес психологічного супроводу, дефектолог, логопед, реабілітолог, соціальний працівник.

До приходу дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивний клас в закладі загальної середньої освіти повинна проводитися консультативно-просвітницької робота з педагогами. Важливим є складання пам'яток з актуальних проблем дітей з особливими потребами. Дотичними будуть розроблення рекомендацій учителям щодо здійснення особистісно-орієнтованого підходу в навчанні та вихованні дітей. Актуальними залишаються бесіди з дітьми, консультації з батьками та вчителями.

Соціалізація, що здійснюється через виховання, навчання, через родину, потрібна не лише для підготовки до самостійного життя чи здобуття професії. Тільки ефективна соціалізація зможе забезпечити процес олюднення людини, надасть їй можливість повноцінно жити в сучасному світі.

Складнощі дітей з особливими потребами пов'язані не лише з відчуттями фізичного обмеження і дискомфорту, переживанням втрати своїх можливостей, але й з багажем такого ставлення, що принесло негативний досвід з яким стикається людина у своєму найближчому оточенні. З поняттям «особа з інвалідністю» асоціюється не лише фізична чи психічна неспроможність. Уявлення про дитину з особливими потребами, як про людину, яка багато чого не може робити, яка потребує допомоги інших, викликає найчастіше почуття жалю. Це заважає також дитині включатися в активні соціальні взаємовідносини з іншими. І щоб уникнути такого ставлення, діти з особливими потребами здебільшого спілкуються лише з подібними до себе. Ці шаблони треба руйнувати, допомагати дитині відкритись для нових знайомств. Отож, соціалізація - від лат. socialis - суспільний - історично обумовлений, що здійснюється в діяльності і спілкуванні процес та результат засвоєння та активного відтворення індивідом соціального досвіду [5].

Більшість дітей з особливими потребами в Україні, перебуваючи вдома або в спеціальному закладі, не отримують належних знань, умінь та навичок. З'являється негативний досвід, замкнутість. Такі діти менш соціалізовані, їм набагато складніше обрати професію, знайти роботу, друзів.

Висновки. Сучасна інклюзивна освіта надає дитині з особливими освітніми потребами можливість не лише навчатися, а й адаптуватися до соціального простору, проявляти розуміння інших, доброту, чесність. Звісно, цей процес ускладнюється тим, що вимагає великої витримки і самоконтролю збоку дитини. На сьогодні, основна мета навчальних закладів – допомогти дитини ствердитись, підняти самооцінку, додати впевненості. Важливе завдання – сформувані у людей більш глибокого розуміння проблем дітей, які мають особливості в розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТА РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту: Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, С.380.
2. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях : навчальний посібник. / Безпалько О. В. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 59 с.
3. Соціальна педагогіка : підручник/ за ред. проф. Капської А. Київ: 2006. 36с.
4. Богуш А. М. Дитинство в сучасному освітньому просторі : збірник наук. праць НВК «Надія». Одеса : ПНУ АПНУ, 2003.
5. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Краткий психологический словарь. Москва, 1985.

Тетяна Миколаївна Глазунова,
учитель логопед комунальної установи
«Інклюзивно-ресурсний центр»
Черкаської районної ради

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ОСОБЛИВИХ ДІТЕЙ

Постановка проблеми. У нашій країні, як і у всьому світі, з різних причин зростає кількість дітей з порушеннями розвитку. Слід пам'ятати, що не тільки дитина стає аутсайдером, а й самі батьки замикаються в своєму горі. Вони дуже чутливо ставляться до найменшої критики на адресу своєї дитини, їх метод виховання часто зводиться до гіперопіки, не даючи можливості дитині проявити ініціативу, самоствердитися, формуючи при цьому егоцентричні установки. Необхідно показати батькам сильні сторони дитини, наголосити, на можливості дитини бути самостійною. На сьогодні в структурі загальної середньої освіти є кілька варіантів, як діти з особливими освітніми потребами можуть здобувати загальну середню освіту. Отже вибір форми навчання має бути виваженим та враховувати насамперед інтереси дитини.

Не всі діти в один і той самий час можуть досягати освітніх цілей, опираючись на одну і ту саму методiku навчання. Потрібно продуманий диференційований підхід до навчання. Одним з провідних принципів інклюзивної освіти є розкриття кожної дитини за допомогою освітньої програми і підтримки кожної дитини для досягнення успіху. У дітей з особливими освітніми потребами та іншими особливостями нетиповою є реакція на невдачу. Тому після вдало виконаного завдання вони беруться за наступне, таке саме за рівнем складності. Їм необхідно закріпити свої досягнення, свій успіх.

Виклад основного матеріалу. Формування мотивів навчання - це створення у закладі умов для появи внутрішніх спонукань до навчання, усвідомлення їх дитиною. Загальний зміст формування та розвитку освітньої мотивації дітей полягає в тому, щоб переводити учнів з байдужого до позитивного ставлення - усвідомленого, відповідального. У дітей необхідно сформувані бажання працювати самостійно, пропонувати свої пропозиції і реалізувати їх на практиці. Діти повинні знати і відчувати, що вони будь-коли можуть звернутися за допомогою й отримують її.

Педагогу доцільно чітко визначитися яку частину роботи дитина виконує самостійно, а на яких ділянках працює спільно з дітьми, тобто обирає позицію спостерігача і тільки за потреби втручається у справу.

Індивідуалізація та диференціація - важливі засоби активізації навчальної мотивації особливих дітей. Завдання - корекція та виховання особистості дитини з максимально можливо індивідуалізацією, створення умов для саморозвитку, самореалізації, умов для формування в особи з особливими освітніми потребами осмисленого визначення своїх можливостей і життєвих

цілей. Освітній матеріал має когнітивні, комунікативні, професійні цінності, творчий характер, стимулювали розумову активність.

Оптимально відібраний матеріал зміцнює всі складові мотивації - потреби, інтереси, емоції, самі мотиви. Формування і розвиток мотивації освітньої діяльності особливих дітей є гарантом формування їхньої пізнавальної активності, і як наслідок - розвитку мислення, здобуття знань, що потрібні для успішної соціалізації особистості в подальшому житті.

«Діти з особливими потребами» - це діти, які потребують сторонньої допомоги, що надзвичайно необхідна в освітній діяльності Корекційно-розвиткова спрямованість, що ґрунтується на компенсації негативного впливу порушення на нормалізацію механізмів освітньої діяльності дитини.

Педагоги інклюзивних класів не мають обмежуватися досягненням дитини з особливими освітніми потребами бажаних академічних показників, а повинні постійно та цілеспрямовано формувати їхню соціальну дієздатність, скерувати дитину у визначенні адекватних соціальних цілей і заохочувати активно втілювати їх у життя і, водночас, дбати про створення безпечного та сприятливого клімату у навчальному закладі, що є однією з головних передумов активізації соціального розвитку всіх вихованців. Одним із важливих чинників у вирішенні поставлених завдань є гуманізація навчання і виховання дітей. Гуманізація передбачає визнання дитини найвищою, головною цінністю в закладі. Сьогодні ніхто з педагогів, психологів не сперечається з приводу перспективності, результативності такого підходу до організації шкільного життя. Проте вже сама постановка питання - кого сьогодні краще знає вчитель, дитину чи учня – змушує нас задуматись над проблемою реального утвердження гуманістичних засад. Адже вчитель, який краще знає учня, а не дитину, орієнтується і будує стосунки насамперед через призму освітніх досягнень. А справжня гуманізація, як писав свого часу В. Сухомлинський, повинна полягати в тому, щоб діти, які не мають видатних здобутків у навчанні, як більшість їхніх ровесників, не почувалися неповноцінними. Якщо методи, які застосовує педагог, є не надто результативними через невідповідність віковим, пізнавальним та іншим можливостям конкретних дітей, це спричиняє стан напруженості, незадоволення, розчарування як у самого педагога, так і в дітей.

Тому для просування дитини з особливими освітніми потребами в загальному розвитку, для засвоєння нею знань, умінь і навичок, для їх систематизації та практичного застосування суттєво важливим є не будь-який, а спеціально організований корекційно-розвитковий процес загалом, що охоплює навчання, виховання, розвиток і корекцію. Сучасність диктує нам, педагогам, спеціалістам, необхідність постійно вдосконалювати форми й методи роботи. А діти з особливими освітніми потребами спонукають до постійного пошуку, до створення цілісної системи корекційної роботи. Слід прийняти дитину такою, якою вона є, взяти до уваги її сильні й слабкі сторони і працювати з нею, виходячи з її теперішнього стану.

Усі діти можуть навчатися, але не всі однаково, не в однаковому темпі чи з однаковими результатами. Навчання – процес індивідуальний. Задоволення дитини з особливими освітніми потребами означає виявлення цих потреб, розробку індивідуальних цілей для дитини, вибір або створення належних послуг підтримки. Вибір форми навчання дитини з особливими освітніми потребами є прерогативою батьків, проте в центрі уваги мають бути інтереси дитини.

Організуючи виховну роботу, слід добирати методи та прийоми, щоб навчити дітей навичок спілкування, самообслуговування і санітарно-гігієнічних навичок, які дадуть змогу їм упевнено почуватися в навколишньому світі.

Допомога дітям з особливими освітніми потребами триває не один рік. Адже кожен найменший крок є дорогоцінним як для дитини, так і для педагога. Із таких спершу невпевнених кроків формується загальний шлях пристосування до життя, до соціуму. А ті знання, які дитина змогла засвоїти на цьому шляху, залишаються з нею і допомагають їй почуватися більш захищеною і впевненою.

Вимоги до особистості педагога дуже високі: бути гнучкою, вміти не дотримуватися стереотипів, відмовлятися від другорядного заради необхідного, вміти визначати, що є справді необхідним для дитини, та наполягати на цьому; бачити зону її найближчого розвитку, формулювати стратегічні цілі та завдання щодо реалізації стратегії розвитку та не відхилятися від генеральної лінії попри всі труднощі.

Тільки професійний, чіткий, спільний, систематизований та збалансований підхід команди психолого-педагогічного супроводу дитини може надати певну допомогу у навчальному процесі дитини з особливими освітніми потребами. Важливу роль в процесі навчання вирішує асистент учителя, саме він допомагає вчителю працювати з класом, а особливо з дитиною з особливими освітніми потребами. Він повинен бути обізнаним з усіх предметів, які викладають у початковій і середній школі, дотримувати схеми – моделі уроку вчителя, допомагати і водночас не відволікати увагу дітей від учителя під час уроку, підготувати додатковий дидактичний матеріал для дітей з особливими освітніми потребами.

Сім'я – перший та головний інструмент соціалізації дитини. Саме батьки відіграють провідну роль у вихованні дитини. Від якості знань та вмінь батьків взаємодіяти зі своєю особливою дитиною залежить успіх її інтеграції в соціум. Ефективним шляхом формування компетентності батьків, що виховують особливих дітей, можна вважати таку форму роботи, як родинні зустрічі. Родинні зустрічі – особлива робота, що передбачає спільне проведення діяльності батьків та їхніх дітей в умовах освітнього інклюзивного закладу. Їхня мета – навчання обміну подіями, враженнями, знаннями та досвідом роботи один з одним. Основними принципами такої діяльності є: відкритість у спілкуванні, активність, систематичність, послідовність, урахування вікових та індивідуальних особливостей усіх учасників навчально-виховного процесу.

Умови виховання в сім'ї не завжди сприятливі для розвитку дитини з особливими освітніми потребами. Якщо виховання дитини з типовим

розвитком є дуже складною справою, то виховання дитини з особливими освітніми потребами - особливо складним і відповідальним. З цього приводу Каше Г.А. стверджує, якщо ця категорія дітей позбавлена правильного сімейного виховання, то недоліки поглиблюються, й це призводить насамперед до виникнення різних форм вторинної затримки психічного розвитку в дітей.

Деякі батьки бачать відмінності своєї дитини та інших типових однолітків, спостерігають за порушеннями розвитку та поведінки, глибоко переживають за свою дитину. Вони починають жаліти дитину, оточувати її надмірною турботою, опікати кожен її рух, звільняти дитину навіть від посильних обов'язків. Таких батьків ніби й не можна засуджувати, але їхня доброта не приносить дитині користі. Навпаки, надмірна опіка позбавляє її самостійності, можливості належно пристосовуватися до складних життєвих умов, оскільки не сприяє формуванню необхідних звичок.

У сім'ї, де є справжня турбота про дитину, батьки не чекають, коли порушення самостійно минуть з часом, або з віком, або коли дитина піде в дитячий садок, школу, батьки самі стимулюють її контакти з природою, людьми, організують спілкування дитини з іншими дітьми, оточуючими.

Створити сприятливе середовище в сім'ях де є діти з особливими освітніми потребами, дуже складно, оскільки батьки самі потребують систематичного психологічного супроводу, консультацій, порад, додаткових знань щодо розвитку своїх дітей. Багато чинників впливають на сімейну ситуацію під час кожного етапу розвитку дитини, серед них: ставлення батьків до народження дитини з особливими освітніми потребами, розуміння особливостей, вибір стилю й тактики виховання, усвідомлення відповідальності за прийняття рішень, стосунки між усіма членами сім'ї. Багато хто з батьків сприймає дитину як особисту трагедію. Їм складно звикнути до думки, що їхня дитина особлива, що їй потрібне довготривале лікування й спеціальне навчання. Усвідомлення цих моментів – значний стрес для батьків та інших членів сім'ї, що зазвичай проявляється в прагненні ізолювати дитину від суспільства, приховати її існування, відокремитися від цієї проблеми. Знизити вплив емоційного стресу можливо лише за умов переключення уваги батька й матері із самого об'єкта переживань на діяльність, пов'язану з подоланням цієї проблеми. Для батьків дитини з порушеннями в розвитку, неоціненну допомогу надає заклад освіти, у якому дитина отримує професійну корекційно-розвиткову допомогу, де дитина стає активним учасником освітнього простору. Ця діяльність і компетентність підвищує самооцінку й одночасно сприяє зниженню емоційної напруженості. Основні проблеми сімей, що виховують дитину з порушеннями розвитку, це низькі можливості щодо надання реабілітаційної допомоги, підвищена емоційна вразливість і психологічний дискомфорт, зниження самооцінки, низький рівень педагогічної компетентності.

Для надання максимально ефективної допомоги таким сім'ям насамперед слід окреслити коло питань, що турбують батьків, а саме :

- лікування дитини та перспективи розвитку можливостей дитини;
- навчання та виховання;
- налагодження стосунків у сім'ї;
- зміна думки батьків про «безперспективність розвитку» їхньої дитини;
- оволодіння батьків навичками виховання та навчання дитини, урахуваючи її особливості.

Для усвідомлення конкретних проблем і пошуку їх оптимального вирішення, а також задля створення сприятливого психологічного клімату потрібно сформувані адекватні стосунки між усіма членами родини, змінити думку батьків про статус дитини та перспективи її розвитку.

Для залучення батьків до освітнього процесу потрібно :

- забезпечити доступною для їхнього рівня сприйняття інформацією щодо стану розвитку дитини;

- інформувати їх щодо перспектив розвитку дитини з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей;

- акцентувати увагу батьків на позитивних досягненнях у розвитку дитини;

- створити умови для спілкування батьків, які мають дітей із ООП .

Форми роботи з батьками:

- батьківські збори;

- тестування та анкетування;

- консультації;

- тренінги;

- тематичні вечори.

Основним завданням навчання і виховання дітей з ООП є їх подальша соціалізація, можливість забезпечити гідне життя, шляхом засвоєння певних знань, вмінь та навичок, застосування в побуті та на виробництві певних трудових операцій.

Висновки. Кожна дитина з ООП повинна бути цінною і активною особистістю суспільства, займати певне положення та йти міцно по життєвій стежині, почуватися захищеною та потрібною. І справа тут не тільки у законах. Справа має бути у кожному з нас. У нашій відкритості та готовності простягнути їй руку дружби, у бажанні розділити з нею її тривоги, проблеми, створити умови для повноцінного життя. Тутанхамон, Юлій Цезар, Ярослав Мудрий, Франклін Делано Рузвельт – мали ті чи інші порушення розвитку, але навіть наші сучасники захоплюються їхніми досягненнями, силою волі, оптимізмом і любов'ю до життя. Бетховен творив музику і після того, як зовсім втратив слух. Найвидатніший поет античності Гомер був сліпим. У Мігеля де Сервантеса була відсутня ліва рука. Ціолковський з дитинства був глухим. Леонардо да Вінчі страждав на ДЦП. Попри інвалідність вони продовжували плідно працювати. До цього списку можна додати мільйони маловідомих осіб з інвалідністю, які своєю подвижницькою працею, нарівні із фізично здоровими людьми, зробили гідний внесок у розвиток своїх країн. Недуга не те що не «зламала» таких людей, навпаки – стимулювала становленню та

самоствердженню в житті. Тобто фізичний стан людини не завжди є визначальним. Шведський психолог Е. Карлсон у своїх дослідженнях підтверджує: «Успіх чи невдача нашого життя визначається не стільки дефектами, скільки ступенем використання закладених здібностей». Інклюзія – це коли дитині надають усю необхідну допомогу, потрібну для навчання у звичайному класі у школі, можливість займатися всім тим, що б хотіла спробувати зробити.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Специальная педагогика: учебное пособие под ред. Назаровой Н.М. Москва : Академия, 2004. С.400
2. Специальная дошкольная педагогика под ред. Стребелевой Е.А. Москва : АCADEMIA, 2001. С. 311
3. Колупасва А.А., Таранченко О.М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: навч.-метод. посіб. Київ, 2010. 96с.
4. Туріщева Л.В. Увага! Особливі діти. Харків : Основа, 2010. с.128
5. Мастюкова Е.М. Ребенок с отклонениями в развитии. Москва, 1992 с.34-36.
6. Рібцун Ю.В. На допомогу педагогам інклюзивно-ресурсного центру. Логопед, 2018.(№7) с.2-9
7. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки. Київ : Либідь 2011.С.49

Лариса Іванівна Ситник,
директор комунальної установи
«Інклюзивно-ресурсний центр»
Катеринопільської районної ради
Черкаської області

СПІВПРАЦЯ УЧАСНИКІВ КОМАНДИ ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ, ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ

Постановка проблеми. За даними Міністерства соціальної політики в Україні живе понад два з половиною мільйони осіб з інвалідністю. Із них 168 тисяч – це діти. Діти, які лише нещодавно отримали право навчатися на рівних зі своїми однолітками у звичайних навчальних закладах. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у закладах дошкільної та загальної середньої освіти становить складну проблему, адже саме лише перебування дитини у широкому соціумі – це ще не запорука її успішного навчання та соціалізації. Результат значною мірою залежить від того, які умови для цього створені, а також від наполегливої та цілеспрямованої роботи всіх учасників освітнього процесу.

Відповідно до класифікації ЮНЕСКО, до категорії дітей з особливими потребами відносяться діти, які мають емоційні та поведінкові порушення, порушення мовлення та порушення інтелектуального розвитку, фізичні порушення, порушення зору та слуху. Вони потребують створення особливих умов життя та отримання освіти. Дітям з особливими освітніми потребами набагато складніше пристосуватися до умов суспільства, оволодіти навіть нескладними знаннями, уміннями, навичками.

Одним із пріоритетних напрямів державної політики у галузі освіти у наш час є сприяння у реалізації прав на рівний доступ до якісної освіти дітей з особливими потребами. Стратегічним підґрунтям для цього є Конвенція ООН про права інвалідів, Конвенція ООН про права дитини, Всесвітня декларація «Освіта для всіх», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю. Створення інклюзивного середовища, в якому всі діти мають можливість брати активну участь в освітньому процесі, одержувати якісну освіту та успішно інтегруватися у суспільство, є одним із ключових пріоритетів ЮНЕСКО. Мета інклюзивної освіти полягає у ліквідації соціальної ізоляції (виключення), що є наслідком негативного ставлення до поняття різноманітності. Відправною точкою цього поняття є переконання, що освіта є одним із основоположних прав людини і основою для більш справедливого суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значущими психолого-педагогічними дослідженнями, які глибоко розглядають процес соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами є праці В. Бондаря В., О. Гаяш, С. Лебедевої, Г. Мерсіянової, К. Рейди. Теоретико-методологічні основи дослідження соціальної адаптації закладено в наукових дослідженнях М. Верба, Ч. Дарвіна, Е. Еріксона, Р. Мертона, І. Павлова, Т. Парсонса, К. Роджерса, Г. Спенсера, З. Фрейда та ін. Праці вчених присвячено вивченню загальних проблем соціальної адаптації людини. «Процес соціальної адаптації включає в себе соціальну реабілітацію, але не зводиться до неї. Основою всіх реабілітаційних заходів є апеляція до особистості індивіда, відновлення його втрачених чи послаблених суспільних зв'язків і відносин унаслідок інвалідності. Однак для досягнення соціальної адаптації цього замало. Специфіка адаптаційного процесу за участю осіб з розумовою відсталістю полягає в тому, що для досягнення позитивного результату акцент повинен зміститися із суб'єкта на об'єкт адаптації. Суспільство повинно не тільки спостерігати за прагненням індивіда щодо досягнення ідентичності з ним, а й бути готовим прийняти таке прагнення, усіляко сприяти його реалізації» [1, 8-9].

Принциповими для дослідження і сучасної теорії та практики спеціальної освіти є наукові надбання наших земляків Г. Костюка, В. Сухомлинського, І. Ткаченка, фундаторів психолого-педагогічної науки в Україні, які значну частину свого творчого доробку присвятили аналізу особливостей навчання та розвитку дітей з особливими потребами та ролі праці у становленні особистості

дитини. Таким чином, в усьому прогресивному світі і в Україні зокрема науковці та практики прагнуть глибоко проаналізувати потреби та можливості як суспільства, так і його конкретних інституцій щодо оптимізації перебування в суспільстві людей з особливими потребами.

Мета статті. Дослідити співпрацю учасників команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами як необхідної складової успішної адаптації й соціалізації дитини в закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. З метою забезпечення ефективності освітнього процесу, адаптації та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої та дошкільної освіти, створюється команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, основним завданням якої є створення належних умов для інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в освітнє середовище.

Однією з найважливіших умов впровадження інклюзивної моделі в навчальному закладі є організація співпраці фахівців, результатом якої має стати освітнє середовище, максимально сприятливе для різнобічного розвитку всіх учнів, у тому числі й учнів з особливими потребами [2, 110].

До складу команди психолого – педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами на рівні класу, що є структурною одиницею шкільної команди, входять педагоги, які безпосередньо працюють з дитиною, вчитель початкових класів, асистент вчителя, вчитель-предметник, корекційні педагоги, практичний психолог, батьки.

Для досягнення найкращого результату у навчанні, надзвичайно важливо налагодити процес обміну інформацією між членами цієї команди, адже від цього залежить створення умов для успішної інтеграції дитини з особливими освітніми потребами в заклад освіти [3, 225].

Спільна робота вчителів в одному класі може принести багато задоволення як педагогам, так і школярам – з'являється більше дорослих, які несуть особисту відповідальність за навчання всіх учнів, ретельніше продумуються способи оцінювання, усі діти отримують належну увагу та підтримку в разі потреби. Різноманітний за складом клас учнів спонукає вчителів ефективно реагувати на різні потреби школярів, знижувати значення співвідношення «учитель–учні», а також розширювати можливості використання професійного досвіду [4, 8].

Вчитель, який буде викладати в інклюзивному класі, вагомою особою, яка допоможе дитині з особливими освітніми потребами успішно пройти етап адаптації та соціалізації. Тому нині особливої уваги заслуговує проблема формування професійної готовності педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти, оскільки спектр функцій учителя значно розширюється. Окрім основних (дидактичної, виховної і розвивальної), додаються просвітницька (інформування громадськості та батьків про позитиви інклюзії), діагностична (вивчення можливостей та потреб дитини), корекційна (добір і проведення

психолого-педагогічних заходів щодо виправлення або послаблення недоліків психофізичного розвитку дітей, їхньої адаптації та соціалізації). Для виконання цих функцій учитель має володіти глибокими знаннями з фахових дисциплін, високим рівнем майстерності в усьому освітньому процесі як з типовими учнями, так і з особливостями розвитку. Тобто, педагоги повинні отримати не лише загальну професійну, але й спеціальну підготовку з корекційної педагогіки та психології. Очевидно, що сучасний учитель повинен мати високий рівень фахової, методичної та психологічної видів готовності. Перша з них охоплює систему знань із методології інклюзивної освіти та високий рівень корекційно-педагогічної майстерності; друга полягає у володінні вчителем загально-педагогічними та корекційно-розвивальними технологіями; третя інтегрує у собі особистісні якості педагога (емпатія, толерантність, емоційна підтримка іншої людини, рефлексія тощо). Вчитель має бути другом для дитини з особливими освітніми потребами, аби підтримати його у новому середовищі, налаштуватись на роботу з ним та сформувати належне ставлення до нього. Коли дитина з особливими освітніми потребами приходить у клас, вчитель має визначити у дитині його найкращі якості. Така інформація дає можливість у повній мірі підготуватися до продуктивного освітнього процесу, максимально допомогти адаптуватися та соціалізуватися дитині до умов шкільного життя. Саме вчитель має створити позитивний профіль учня, де розкаже про сильні його сторони, симпатії, антипатії, поведінку, успішність, соціальні навички, проблеми та іншу інформацію.

Узгодження у роботі асистента вчителя та вчителя також є важливою умовою ефективності здійснення освітнього процесу в інклюзивному середовищі. Основним у роботі вчителя та асистента є зрозуміння потреби учня та усвідомлення необхідності адаптації та модифікації навчального матеріалу, що покращить успішність навчання не лише дитині з особливостями психофізичного розвитку, а й іншим учням класу. Вчителі та асистенти виконують різні ролі задля досягнення спільної мети.

Не менш важливою є роль асистента вчителя у вирішенні питання успішної соціалізації та адаптації дитини з особливими освітніми потребами до умов шкільного життя. Асистент вчителя забезпечує особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу. Асистент вчителя зобов'язаний забезпечувати партнерство з вчителем та іншими учасниками освітнього процесу з метою виконання освітньої програми для досягнення усіма учнями класу результатів навчання, формування відповідних компетентностей, їхнього особистісного та соціального розвитку. Налагоджує соціалізацію учнів з особливими освітніми потребами та допомагає включенню їх до учнівського колективу. Сприяє розвитку дітей з особливими освітніми потребами, поліпшенню їхнього психоемоційного стану; стимулює розвиток соціальної активності дітей, сприяє виявленню та розкриттю їхніх здібностей, талантів, обдарувань шляхом їх участі в науковій, технічній, художній творчості; створює навчально-виховні ситуації, обстановку оптимізму та впевненості у своїх силах і майбутньому. Крім того асистент вчителя веде спостереження за дитиною з особливими

освітніми потребами та постійно допомагає знаходити спільну мову з однолітками, залучає дитину брати участь в іграх, стимулює інтерес до навчальних видів діяльності. Виявляє привітність та готовність дитини спілкуватися з ровесниками, створює ситуацію успіху. Забезпечує залучення учнів з особливими освітніми потребами до заходів закладу освіти, у тому числі позакласних. Асистент вчителя разом із групою фахівців розробляють індивідуальну програму розвитку, при цьому обов'язково мають дослухатися до рекомендацій фахівців інклюзивно – ресурсного центру.

Учні з психофізичними порушеннями під час освітнього процесу потребують індивідуальної психологічної або педагогічної корекції. Індивідуальні корекційно – розвиткові заняття з дітьми з особливими потребами забезпечують практичний психолог закладу та вчителі-дефектологи (логопеди, тифлопедагоги, сурдопедагоги, олігофренопедагоги). У навчальних закладах з інклюзивним навчанням особлива роль належить психологам і логопедам, підкреслюється важливість їхньої співпраці. Психолог та логопед входять до складу навчальної команди, беруть активну участь у вирішенні всіх питань освіти та соціалізації учнів з особливими потребами. Робота з діагностики та виправлення порушення мовлення ґрунтується на закономірностях перебігу психічних процесів дитини. Таким чином, для логопеда, який працює в інклюзивному класі в закладі загальної середньої освіти, важливою є така інформація психологічного змісту: результати психологічної діагностики (оцінювання) учнів; прогнозований зміст психолого-корекційної роботи з учнями; проміжні результати роботи психолога з учнем тощо. Для психолога може бути корисною надана логопедом інформація стосовно деталей мовленнєвого розвитку, перебігу процесу подолання порушень, ставлення дитини до власних особливостей мовлення, а також ролі вербальної комунікації у побудові стосунків з однолітками та дорослими.

Батьки, як члени команди, мають збагатити досвід дитини позитивними враженнями від спільної діяльності з іншими людьми та однолітками. Вони мають виробити у дитини соціальні вміння та навички (уявлення про оточуючий світ, знання норм і правил поведінки), вміння вести діалог, навчити просити про допомогу і повідомляти про свої потреби та проблеми. Вчителі та асистент вчителя допомагають батькам у вирішенні цього питання. Для цього доцільно рекомендувати батькам проводити спільно з дитиною ігри та вправи, які розвивають мислення, пам'ять, увагу, мовлення, готують дитину до освітньої діяльності та сприятимуть успішній соціалізації та адаптації дитини з особливими освітніми потребами до умов шкільного життя.

Батьки та педагоги також мають всебічно розвивати дитину, залучати до гурткової роботи та позашкільних заходів. Участь дітей з особливими потребами у роботі шкільних гуртків, свят, інших заходів, а також залучення до установ позашкільної роботи сприяє адаптації дитини до нового колективу, соціалізації, створює умови для самореалізації та розвитку здібностей [5,166].

Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами формується для виконання певного завдання, це і

визначає рольовий склад, перелік умінь, якими повинні володіти її члени, терміни і ступінь контролю за виконанням завдання. Визначено пріоритетні типи вмінь та якостей у команді, аби ефективно виконувати те чи інше завдання: базові аналітичні вміння, мислительні вміння високого рівня, позитивні особистісні якості, вміння міжособистісного спілкування та спільної роботи [3, 61].

Висновки. Отже, результати дослідження міжособистісних та психологічних чинників, що впливають на адаптацію й соціалізацію дітей з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої освіти свідчать, що тільки командна співпраця забезпечить ефективність процесу соціалізації та адаптації дитини з порушеннями психофізичного розвитку. Ось чому дедалі частіше в педагогічних колах обговорюються питання професійного співробітництва, організація якого притаманна найкращим закладам світу з інклюзивною формою навчання.

Саме завдяки правильній організації професійного співробітництва всі учасники починають усвідомлювати відповідальність за успіхи учнів, орієнтуватися на використання інновацій у викладанні, а також виявляти готовність тісно співпрацювати з колегами на засадах взаємної підтримки. Отже, це підтверджує наявність позитивного впливу професійного співробітництва на організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії, а також вимагає здійснення перших кроків у напрямі озброєння фахівців спеціальними знаннями в цій галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воробець А. Ю. Соціальна адаптація осіб з розумовою відсталістю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціол. наук : 22.00.04. Запоріжжя, 2011. 20 с.
2. Колупаєва А.А., Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Київ : Видавнича група А.С.К., 2012. 192 с.
3. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально – методичний посібник/ за заг.ред. Порошенко М.А. та ін. Київ, 2018. 252с.
4. Спільне викладання в інклюзивному класі: метод. матеріали / укладач Софій Н. З., Київ : ТОВ Видавничий дім Плеяди, 2015. 70 с.
5. Колупаєва А.А., Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Київ : Видавнича група А.С.К., 2012. 192 с.

Любов Андріївна Стеценко,
практичний психолог Будищенської
загальноосвітньої школи I-III ступенів
Черкаської районної ради Черкаської
області

КОМАНДНА СПІВПРАЦЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЩОДО УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ

Постановка проблеми. В умовах соціального розвитку нашої держави нагальною проблемою постає проблема навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами. Пріоритетним напрямком реформування освіти є забезпечення в закладах освіти гуманістичного підходу до учнів з особливими освітніми потребами, пошуку шляхів подолання труднощів у процесі формування системи взаємин інклюзивного класу. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання в системі освіти визначається, як пріоритетний напрям в діяльності представників освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичними засадами означеної проблеми стали положення загальнопсихологічної теорії, розроблені такими вченими, як: Л. Виготський, А.Лурія, С.Рубінштейн, А.Леонтьєв, М.Басов, П.Гальперін, А.Запорожець, Д.Ельконін, що вивчали особистість дитини і її формування в дитячому віці. Проблемам аномалій розвитку психіки особистості присвячені роботи Л.Виготського, Б.Зейгарник, Б.Братусь, В.Лебединського, М.Власової, М.Певзнера, Г.Сухаревої, А.Личко і багатьох інших, які затверджують індивідуальний гуманістичний підхід у навчанні дітей з обмеженнями життєдіяльності [1,с.31].

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в Україні приділяється велика увага модернізації освіти дітей з особливими освітніми потребами як важливому інструменту становлення суспільства.

В умовах інклюзивної освіти дитина з особливостями розвитку отримує повноцінну освіту поряд із звичайними здобувачами освіти, адже демократичне й відкрите суспільство будується свідомими, освіченими громадянами, а освіта має вирішальне значення для розвитку особистості.

Завдання психолого-педагогічного супроводу є:

- актуалізація особистісного потенціалу розвитку дитини;
- формування позитивних міжособистісних стосунків у дітей із порушеннями психофізичного розвитку з їхніми ровесниками у процесі внутрішньо-шкільної інтеграції;
- стимулювання активності школяра з особливими освітніми потребами через навчання, творчість, побутово-практичну діяльність, спілкування;
- покращення соціальних, комунікативних навичок;
- консультування батьків щодо особливостей розвитку, спілкування, навчання, професійної орієнтації, соціальної адаптації їхньої дитини тощо.

Для того, щоб особлива дитина швидше адаптувалася та пристосувалася до освітнього середовища батьки та педагоги мають стати єдиним цілим, однією великою сім'єю, командою.

Робота всіх фахівців навчального закладу спрямовується на досягнення головної мети, підготовки дитини до самостійного життя. При цьому значну увагу сконцентровують на тому, щоб допомога і підтримка у процесі навчання не перевищувала необхідну, інакше дитина стане занадто залежною від цієї підтримки.

Сучасні дослідження свідчать, що інклюзивне навчання не може обійтися без такого виду діяльності як професійне педагогічне співробітництво. Діти з особливими потребами часто мають багато особливих потреб, над задоволенням яких працює група фахівців різного профілю.

При плануванні освітнього процесу кожен із фахівців навчальної команди основну увагу спрямовує на втілення таких фундаментальних позицій:

- необхідність запровадження інноваційних педагогічних підходів і методів, у тому числі – при оцінюванні навчальних досягнень означеної категорії дітей;

- запровадження диференційованого, індивідуального підходу з порушеннями розвитку (індивідуального навчального плану та індивідуальної програми розвитку);

- забезпечення психолого-педагогічного, корекційно-реабілітаційного супроводу дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Інколи доводиться зіштовхуватись із занепокоєнням батьків здорових дітей, що їх діти не отримують належного рівня знань, уваги педагога, адже вчитель більше часу приділятиме учню з особливими освітніми потребами.

Нерівне ставлення, менш прихильне поводження з особливою дитиною через її певні ознаки, які формуються на заперечені чи неприйняті відмінностей виникають в результаті неповаги до людської гідності, браку особистої культури, а також відмови визнати однакову цінність кожної людини. Оскільки особистість формується під впливом оточуючого середовища в процесі свідомої діяльності й спілкування, команді супроводу важливо створити безпечні умови, в яких учень міг би досліджувати себе.

Самооцінка, відчуття власної цінності особливої дитини розвивається тоді, коли оточуючі безумовно приймають, активно слухають її переживання і потреби, надають допомогу, коли це необхідно, підтримують успіхи, допомагають конструктивно розв'язувати конфлікти, діляться своїми почуттями, дають можливість стати особливій дитині більш самостійною, не втручаючись у завдання, з якими дитина може впоратися без сторонньої допомоги.

Батьки особливих дітей дуже чутливі навіть до найменшої критики на адресу своєї дитини, а її образи і душевні травми сприймаються ними як власні. У багатьох батьків виникає комплекс провини стосовно власної дитини, яка має порушення психічного або фізичного розвитку від народження або набуває пізніше. Почуття провини формує певний стиль батьківського виховання –

гіперопіку. Подібне виховання призводить до викривлень особистісного розвитку дитини, з якої може вирости споживач з егоцентричними установками.

Зустрічаються батьки, які відкрито або приховано не приймають своєї дитини, котра має особливості розвитку. Діти, які ростуть у таких родинах, зазвичай схильні до невротичних реакцій, що ускладнюють їхню недугу [2,с.47].

Відомо, що пролонгована психотравмуюча ситуація здійснює негативний вплив на психіку батьків та ускладнює їхнє відношення до дитини. Декого з батьків трагічність ситуації надламує. А власне особистісні якості батьків визначають можливості соціалізації дітей та адаптації до життя, тобто їхнє майбутнє. Важливою є наявність у батьків такої важливої якості як стресостійкість, саме вона необхідна для підтримки дитини. Відсутність же цієї якості вказує на нездатність батьків здійснювати виховання та соціальний супровід власної дитини протягом всього життя, взаємодіяти з фахівцями різного рівня чи навпаки, свідчить про схильність до аутизації по відношенню до дитини чи соціуму [3,с.61].

В освітній системі, яка прагне бути інклюзивною, розбіжності й непорозуміння між батьками й школою є природним і неминучим явищем. Проте, якщо вони намагаються шукати вихід із проблемної ситуації в атмосфері взаємної поваги, то в багатьох випадках суперечка вирішується в позитивному ключі, проблемне питання вдається розв'язати від цього виграють усі: діти з особливими потребами отримують освіту, яка відповідає їхнім індивідуальним навчальним потребам, а батьки й педагоги в такій ситуації отримують змогу зміцнити свої стосунки й краще зрозуміти потреби й інтереси одне одного.

Поширена ілюзія серед батьків особливих дітей про можливість магічного, чарівного розв'язання всіх проблем розвитку, навчання, поведінки особливої дитини лише внаслідок відвідування нею корекційних занять. Жодна позитивна динаміка у процесі корекційного впливу не досягне запланованого ефекту, якщо зміни у психічному розвитку не знаходять розуміння, відгуку, оцінки батьків, якщо значущі, авторитетні, близькі дорослі не бачитимуть дійсного сенсу цих змін.

Наявні батьківські стереотипи можливо подолати лише за систематичної батьківської просвіти, співпраці, поширення інформації про принципи інклюзивної освіти, включення батьків дітей з особливими освітніми потребами до розробки індивідуальної програми розвитку, індивідуального навчального плану.

Висновки. Реалізація інклюзивного підходу освіти до дітей з особливими потребами - сучасний і перспективний напрям розвитку системи освіти. Повсякденні контакти з дитиною з особливостями в розвитку сприяють розширенню соціального досвіду, світоглядних меж звичайних дітей. За умови правильно побудованої педагогічної ситуації цей досвід може стати підґрунтям справжнього особистісного зростання всіх учнів інклюзивного класу. Таким чином наявність у звичайному класі учня з особливими потребами стає умовою,

що сприяє особистісному розвитку однолітків. Адже саме в процесі виховання і навчання формується справжня людина.

Навчання в закладі загальної середньої освіти дітей з особливими освітніми потребами – це складний, кропіткий процес, що вимагає від усіх учасників освітнього процесу, особливо батьків не лише терпіння, а й відповідних спеціальних знань. Педагоги, які працюють в умовах інклюзивної освіти і їхні особливі учні вчаться впродовж усього життя використовуючи особистісно зорієнтовані методи навчання, в основі яких – індивідуальний підхід до кожної дитини з урахуванням усіх її індивідуальних особливостей – здібностей, особливостей розвитку, типів темпераменту, статі, сімейної культури тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванова І.Б. Соціально-психологічні проблеми дітей-інвалідів. Київ, 2000. 93 с.
2. Колупаєва А.А. Таранченко О.М. Путівник для педагогів та батьків дітей з особливими потребами. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Київ, 2018. 47 с.
3. Колупаєва А.А. Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Київ, 2011. 61 с.

ВИСНОВОК

На сьогоднішній день в Україні відбулися значні зміни в області державної освітньої політики. Інститут інклюзивної освіти є єдиним міжнародно визнаним інструментом реалізації прав дитини з особливими освітніми потребами на освіту і щасливе майбутнє.

Активне впровадження інклюзивного навчання вносить в практику повсякденного буття в діяльності освітніх закладів багато нових аспектів професійної діяльності педагогів з метою забезпечення сприятливих умов для здобуття освіти дітьми з особливими освітніми потребами. Потребують осмислення і означення ті напрямки і форми роботи, які сприяють насамперед комфортному включенню дітей з особливими освітніми потребами в навчальний процес, допомагають створити ситуацію успішної взаємодії в освітньому просторі, враховуючи ситуацію, що кожен випадок, унікальний і особливий. Тому особлива роль в цьому процесі належить команді психолого-педагогічного супроводу освітнього закладу, професійним знанням та доброзичливим відношенням кожного учасника команди та вмінням формувати необхідні педагогічні компетентності. Важливе вирішення питань щодо організації освітнього процесу, розподілення обов'язків між фахівцями команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами, які виникають в умовах освітнього середовища. Головна мета інклюзивного навчання розкрити основні шляхи комплексного психолого-педагогічного супроводу дитини задля розвитку її пізнавальної сфери та успішної соціалізації в умовах навчального закладу та в майбутньому до самостійного життя.

У посібнику розглянуто завдання та важливість застосування педагогіки Монтесорі, яка підкреслює і розвиває потенційні здібності дитини, використовуючи спеціально розроблені навчальні матеріали, та ретельно підготоване середовище, приділяючи велику увагу незалежності дитини та її індивідуальні потреби.

Надихаючись діяльністю видатного педагога В.Сухомлинського автори статей беруть за приклад практику сімейного виховання, а саме батьківська мудрість стає духовним надбанням дітей; сімейні стосунки, побудовані на громадянському обов'язку, любові і вимогливій мудрості батька і матері самі стають величезною виховуючою силою. Саме педагог, прагнучи збагнути цю мудрість, присвятив роздумам над нею все своє життя, в результаті чого висвітлив всі свої накопичені знання, спостереження. Тому поради видатного педагога сучасності залишаються неперевершеним до наших днів.

В посібнику описаний метод біосугестивної терапії, який є простим і в той же час ефективним психотерапевтичним прийомом щодо розвитку емоційно-вольової сфери. Даний метод сприяє розвитку дитини з особливими потребами через зниження тривожності й стресу, спрямований на позбавлення людини психосоматичних розладів, відновлення психологічного комфорту, гарного самопочуття. Він включає в себе поєднання як вербального, так і невербального навіювання в стані легкого трансу. Враховуючи сучасні заходи боротьби з пандемією COVID-19, сеанси біосугестивної терапії можна також проводити онлайн.

Важливу роль надання корекційно-розвиткових послуг з виправлення мовленнєвих порушень у рамках діяльності команди – виконує вчитель-логопед. Корекційна робота логопеда полягає в організації та здійсненні системного корекційного впливу на мовленнєву та пізнавальну діяльність дитини з ООП. Освітній процес здійснюється на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Корекційно-розвивальна робота – вагомий напрямок педагогічної діяльності в системі освітнього процесу спеціальних закладів (класів) загальної середньої освіти та для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Лікувальна фізкультура та ритміка є важливою складовою цієї роботи. Ритміка і лікувальна фізкультура призначені для реалізації найважливіших корекційно-розвивальних завдань для певної групи учнів. Корекційними і оздоровчими завданнями є: розвиток та корекція координації рухів, вироблення правильної постави, плавності рухів, профілактика плоскостопості, корекція дрібної моторики, розвиток моторних функцій та дихання.

На сьогоднішній день українське суспільство досягло такого рівня соціального розвитку, коли не може собі дозволити втратити жодну підрастаючу людину. Інклюзивна освіта – перший крок до визнання ціннісної значимості і поваги до особистості кожної дитини, прийняття її індивідуальності й неповторності, забезпечення її подальшого повноцінного та гідного життя в суспільстві. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами – це одне з основних завдань, яке стоїть перед батьками та педагогами.

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом КНЗ «ЧОІПОПП ЧОР»

Зам. №1574 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1